

BULLETIN SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC

ROČNÍK 9

ČÍSLO 2

BRATISLAVA 2001

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 9

Číslo 2/2001

Vydáva Slovenská asociácia knižníc (sekretariát: Centrum VTI SR, Nám. slobody 19, 812 23 Bratislava) • Hlavný redaktor Ján Kurák • Výkonná redaktorka Mária Mlynáriková (tel.: 07/43 42 05 97, e-mail: publik@tbb5.cvtisr.sk) • Redakčná rada: Jana Amrichová, Daniela Gondová, Anna Hudáková, Oľga Lauková, Tatiana Popová, Eleonóra Janšová • Vychádza 4x ročne • Registračné číslo 2512/2001 • ISSN 1335-7905 • Tlač CVTI SR • URL adresa SAK: <http://www.sakba.sk>

OBSAH

<i>M. Kadnárová</i> : Svitá nám na lepšie časy?	3
Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006	5
K návrhu Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006	16

ČLÁNKY

<i>K. Ďurovcová</i> : Druhý ročník Týždňa slovenských knižníc	19
<i>P. Cabadaj</i> : 60. výročie vzniku Slovenskej národnej knižnice	23
<i>M. Gonda</i> : Jubilujúca Oravská knižnica	25
<i>Ľ. Kundrátová</i> : 50 rokov činnosti Gemerskej knižnice Pavla Dobšinského v Rožňave	28
<i>M. Szilágyiová</i> : Knižnica Antona Bernoláka v Nových Zámkoch sa predstavuje	30

INFORMÁCIE

Zo života SAK	35
Z valného zhromaždenia SAK	35
Zo zasadnutia správnej rady SAK	36
Oznamy	36
<i>O. Cvik</i> : Zase nová budova knižnica – a zase inde	37
<i>J. Šušol</i> : Národný seminár CELIP „Prístup k elektronickým zdrojom: otázky licencií“	39
- dr - : Celosvetová PEN knižnica	40
<i>J. Ághová</i> : Združenie trnavských knižníc	41
TSK vo Vašej knižnici	43
<i>E. J.</i> : Týždeň slovenských knižníc na pôde SNK	43
<i>Ľ. Strohnerová - J. Poláková</i> : Týždeň slovenských knižníc 2001 v Trenčíne	44
<i>M. Gonda</i> : Dobrý týždeň	46
Grantový program NOS-OSF	47

PREČÍTALI SME ZA VÁS

<i>J. M. Bourgois</i> : Budúcnosť knižníc a vydávania v kontexte elektronického vydávania	48
<i>M. Damm</i> : O knižničnom zákone a knižniciach v Dánsku	50

EBLIDA INFORMUJE

Informačná spoločnosť	54
Krátke správy	56
Nové publikácie	58
Nadchádzajúce podujatia	59

RÔZNE

Životné jubileum	60
------------------------	----

Svitá nám na lepšie časy?

PhDr. Mária Kadnárová, predsedníčka SAK

K môjmu optimistickému očakávaniu a nádeji, že je to naozaj tak, prispeli nedávne udalosti a presvedčenie, že po schválení Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do r. 2006 by vzápätí mali nasledovať ďalšie pozitívne udalosti.

Schválením Stratégie... sa vláda SR zaviazala koordinovať, podporovať a zabezpečovať navrhované kroky, činnosti a opatrenia súvisiace s fungovaním knižničného systému v súlade s právom občanov na informácie, kultúru a celoživotné vzdelávanie zamerané na ich sebarealizáciu. Svojím rozhodnutím vyhlásila rozvoj knižničného systému a poskytovaných služieb, ktoré sú jeho bezprostredným výstupom, za oblasť verejného záujmu. Takéto uznanie je plne v súlade s ponímaním postavenia knižnic v rámci rozvoja informačnej spoločnosti zjednotenej Európy. Máme však svoje skúsenosti, a preto sme v prijatom materiáli sledovali najmä zafinovanie úloh jednotlivých zodpovedných orgánov v oblasti finančného zabezpečenia rozvoja knižníc. Bez zodpovedajúceho finančného podporenia jednotlivých strategických úloh by sa celý koncepčný materiál premenil len na nezáväznú štúdiu o tom, čo by mohlo byť, keby...

S potešením však môžeme konštatovať, že sa už uskutočňujú rozhodnutia, ktoré podporia realizáciu konkrétnych projektov navrhovaných v časovom horizonte Stratégie... (napr. vyčlenenie finančných prostriedkov pre MŠ SR v objeme 25 miliónov Sk na zakúpenie národných licencií produktov Web of Science, EIFL Direct a služby JASON). Okrem konkrétnych uvedených produktov sa o finančné prostriedky začínajú uchádzať aj iné informačné produkty. Viacerí z vás sa zúčastnili začiatkom apríla na verejných prezentáciách služby ProQuest, ktoré pripravila firma Albertina icome Bratislava (AiB) v spolupráci so spoločnosťou Bell&Howell Information and Learning (B&HIL). Na stretnutí, ktoré sa uskutočnilo 11. apríla, boli zástupcovia firiem zodpovednou pracovníčkou MŠ SR informovaní o možnosti predložiť projekt, ktorého cieľom by bolo zakúpiť národnú licenciu pre vytýpané knižnice. AiB požiadala SSK a SAK, aby sa stali predkladateľmi tohto projektu. V týchto dňoch teda finišujú práce na zmienenom projekte, aby sa stihla uzávierka projektov. S veľkým očakávaním budeme sledovať rozhodovanie komisie a dúfať, že sa podarí získať finančnú podporu zatiaľ aspoň na zakúpenie národnej licencie výberových kolekcii služby ProQuest.

V čase písania tohto úvodníka má zasadať i Ústredná knižničná rada a jedným z bodov rokovania bude tiež pripomienkovanie materiálu Projekt elektronizácie knižníc ako súčasť rozvoja informačných sietí SR (CASLIN). V stanovisku, ktoré k Projektu... predložila SAK, sa jednoznačne podporuje grantový spôsob prideľovania finančných prostriedkov a apeluje sa na zriadenie riadiaceho výboru, ktorý by mohol vzhľadom na reálnu situáciu v knižniciach SR najobjektívnejším spôsobom zhodnotiť predkladané projekty v súlade so stanovenými prioritami knižničného systému v SR. Zároveň sa prihovárame za časové zosúladenie internetizácie s elektronizáciou, pretože sa nazdávame, že práve súčinnosť oboch procesov vytvorí optimálny rámec na dosiahnutie cieľa Projektu...

Neodmysliteľnou súčasťou oboch materiálov, o ktorých som sa doteraz zmieňovala, sú pracovníci knižníc – koncoví aktívni realizátori všetkých úloh a činností vyplývajúcich z týchto materiálov. Petícia, s ktorou sa na SAK obrátil odborový zväz pracovníkov knižníc, sa dotýka financovania mimoriadne dôležitej zložky knižničného systému, a to personálnej. Všetci vieme, že problém nedostatočného finančného ohodnotenia spôsobil odchod mnohých výborných odborníkov z knižníc, a tiež to, že nízke platové tarify sú dôvodom, prečo absolventi odborného – či už vysokoškolského, alebo stredoškolského – štúdia nenastupujú do knižníc, ale hľadajú si uplatnenie v iných, finančne zaujímavejších odboroch a darí sa im, pretože v škole získali výbornú prípravu. Správna rada SAK sa rozhodla podporiť petičnú akciu a rozoslala petičné hárky do všetkých členských knižníc. Veríme, že sa k petičnej akcii pripojíte a zabezpečíte jej rozšírenie i medzi svojich používateľov, aby sme získali i podporu verejnosti, ktorej slúžime.

Bliži sa obdobie letných dovolení, a tak mi dovoľte popriať vám naplnenie vašich predstáv o relaxe a oddychu, načerpanie pozitívnej energie, ktorú budeme my všetci potrebovať pri plnení stanovených úloh v ďalšom polroku.

Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006*

Úloha knižníc v informačnej spoločnosti

Zákon č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej definuje knižnicu ako kultúrnu, informačnú a vzdelávaciu inštitúciu, ktorá získava, spracúva, uchováva, ochraňuje a sprístupňuje knižničný fond a poskytuje knižnično-informačné služby.

Knižnica zabezpečuje slobodný prístup k informáciám šíreným na všetkých druhoch nosičov. Uspokojuje kultúrne, informačné, vedeckovýskumné a vzdelávacie potreby ľudí a tým podporuje ich celoživotné vzdelávanie, nezávislé rozhodovanie a duchovný rozvoj. Svoje úlohy plní poskytovaním knižnično-informačných služieb z vlastných knižničných fondov a sprístupňovaním vonkajších informačných zdrojov, teda databáz a knižničných fondov, ktoré sa nachádzajú mimo príslušnej knižnice.

Najdôležitejším strategickým predpokladom realizácie spoločenskej úlohy knižníc vo vzťahu k občanom a informačným potrebám je vybudovať otvorený a integrovaný knižničný systém Slovenskej republiky a vytvoriť vhodné prostredie na jeho fungovanie bez ohľadu na rezortnú príslušnosť knižníc a bez ohľadu na rôznosť subjektov, ktoré ich zriaďujú alebo zakladajú.

Knižničný systém Slovenskej republiky je časťou štátneho informačného systému a tvorí ho Slovenská národná knižnica, vedecké knižnice, akademické knižnice, školské knižnice, verejné knižnice a špeciálne knižnice.

Novým faktorom v slovenskom knihovníctve po roku 1989 je integračný proces. Knižnice majú snahu rozvíjať výmenu informácií a dokumentov slobodne a priamo medzi sebou v Slovenskej republike i v zahraničí. Európsku informačnú integráciu vidíme v kontexte všeobecnej hospodárskej a kultúrno-civilizačnej európskej spolupatričnosti.

O integrácii na nadnárodnej úrovni rozhoduje úroveň integrácie na národných úrovniach. Pre krajiny, ktoré v súčasnosti tvoria Európsku úniu, je informačná spoločnosť realitou. Štáty, ktoré chcú v budúcnosti byť v Európskej únii, a Slovensko medzi ne patrí, deklarujú svoj úmysel dosiahnuť takú úroveň knižnično-informačných systémov a informatizácie, ktorá umožní ľahké splynutie s vonkajšími informačnými systémami a bude porovnateľná s informačným štandardom krajín Európskej únie.

Na medzinárodnej konferencii s názvom Verejné knižnice a informačná spoločnosť sa v roku 1999 v Kodani zišli politici, vládni činitelia a osobnosti, ktoré sa zaoberajú tvorbou a realizáciou knižničnej a informačnej politiky, aby zhodnotili podstatnú úlohu verejných knižníc pri utváraní informačnej spoločnosti.

Ukázalo sa, že tvorba knižničných stratégií, ktoré majú vychádzať z kultúrnych politik jednotlivých krajín, by mala mať základ v téze, že verejné knižnice sú nezastupiteľnými a kľúčovými inštitúciami na podporu demokracie, ekonomického rozvoja, celoživotného vzdelávania a kultúrnej identity.

* Vláda Slovenskej republiky prijala dňa 11. apríla 2001 návrh Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006. Vzhľadom na to, že ide o zásadný materiál týkajúci sa knihovníctva a knižníc a ich budúceho zamerania a rozvoja, uvádzame text Stratégie... v plnom znení. – Pozn. redakcie.

Preto si zasluhujú nielen pozornosť vlád jednotlivých štátov, ale aj podporu zo strany Európskeho parlamentu a Rady Európy.

Funkcie verejných knižníc sú v Kodanskej deklarácii definované takto:

- **DEMOKRACIA A OBČIANSTVO** – knižnice majú strategickú príležitosť ovplyvniť rast kvality života a demokratických možností občanov informačnej spoločnosti tým, že zaisťujú slobodný a rovnoprávny prístup k vysoko kvalitným informáciám;
- **HOSPODÁRSKY A SPOLOČENSKÝ VÝVOJ** – knižnice podporujú rozvoj obcí prostredníctvom informačných služieb vytvorených na uspokojovanie miestnych potrieb. Sú dôležitým nástrojom zmierňovania nerovnosti medzi informačne bohatými a informačne chudobnými občanmi;
- **CELOŽIVOTNÉ VZDELÁVANIE** – knižnice vďaka svojmu rozšíreniu po celej Európe poskytujú efektívnu infraštruktúru pre celoživotné vzdelávanie a ľahký prístup k obsahu informačných sietí. Podporujú aj študentov na všetkých úrovniach formálneho vzdelávania;
- **KULTÚRNA A JAZYKOVÁ DIVERZITA** – verejné knižnice sú kultúrne inštitúcie, ktoré majú v súlade s kultúrnymi dimenziami Zmluvy o Európskom spoločenstve mimoriadnu zodpovednosť za kultúrne dedičstvo, písomníctvo a vzdelanosť.

Deklarácia vyzýva všetky národné a federálne vlády, aby uskutočnili tieto kroky:

1. Pripraviť národnú informačnú politiku na rozvoj a koordináciu všetkých dôležitých zdrojov vo verejnom záujme. Týmto politickým rámcom potvrdí dôležitosť a jedinečnú úlohu verejných knižníc ako prístupových bodov pre väčšinu občanov a podporiť knižničnú legislatívu.
2. Vytvoriť zodpovedajúcu sieťovú infraštruktúru na podporu rozvoja národnej informačnej politiky v informačnom veku. Sieťová infraštruktúra by mala k sebe priblížiť všetky organizácie, ktoré tvoria informácie, osobitne tradičné fondové inštitúcie (knižnice, múzeá a archívy), s cieľom podporiť výmenu a vzájomné využívanie informácií a vytváranie spoločných zdrojov. Informačná infraštruktúra by mala podporovať aj praktickú kooperáciu medzi knižnicami.
3. Realizovať rozvojový program pre verejné knižnice, ktorý zabezpečí minimálny štandard prístupu pre každého občana vrátane vybavenia informačnou a komunikačnou technológiou (ďalej len „IKT“). Zaisťiť adekvátnu úroveň investícií na naplnenie týchto štandardov. Tento program by mal vyjadriť potrebu kontroly vývoja na úrovni miestnej komunity prostredníctvom príslušnej samosprávy alebo inej organizácie.
4. Zaručiť, aby verejné knižnice boli vybavené na zaistenie maximálneho prístupu k novým informačným zdrojom pre všetkých občanov bez ohľadu na ich finančné či fyzické schopnosti alebo stupeň vzdelania a aby tieto knižnice mali trvalo zabezpečené zdroje na poskytovanie služieb.
5. Presvedčiť Európsky parlament, aby tak v súčasnosti, ako aj v budúcnosti považoval verejné knižnice za významné miesta sociálneho programu.

Nezastupiteľná úloha knižníc v informačnej spoločnosti spočíva predovšetkým v ich jedinečnej funkčnej schopnosti zhromažďovať, usporadúvať, uchovávať, vyhľadávať a poskytovať dokumenty a informácie. Najmä v čase digitalizácie, virtualizácie a mohutného nárastu množstva dokumentov a informácií je potrebná systematizácia a stabilita informačných zdrojov. Žiadna iná inštitúcia nevykonáva túto dlhodobú a systematickú prácu s takými skúsenosťami ako knižnica.

Knižnice predstavujú kolektívnu pamäť, sú zárukou dôveryhodnosti a stability a zabezpečujú

slobodný prístup k informáciám šíreným na všetkých druhoch nosičov.

Verejné, vedecké a akademické knižnice majú ambíciu byť ťažiskom verejných informačných služieb, pretože sú zriaďované ako nezávislé, nezárobkové inštitúcie, financované alebo dotované prevažne z verejných zdrojov.

Preto je žiaduce pokračovať v rozvoji knižnično-informačných služieb ako nevyhnutného činiteľa udržiavania a vývinu demokracie. Zriaďovatelia knižníc musia knižnici poskytovať potrebné organizačné, ekonomické, personálne, materiálne a riadiace zázemie na vykonávanie jej funkcií. Štát musí knižniciam zabezpečiť v zmysle realizácie ústavného práva občanov na informácie prislušné miesto v stratégii štátnej informačnej politiky.

Prioritné strategické ciele, predovšetkým

- a) uspokojovanie kultúrnych, informačných, vzdelávacích a vedeckovýskumných potrieb používateľov a rozvoj knižnično-informačných služieb a
- b) ochrana a záchrana kultúrneho dedičstva a národného písomníctva, možno dosiahnuť realizáciou niekoľkých dlhodobých úloh, ktoré sa navzájom prelínajú.

Strategická úloha č. 1: Informatizácia a internetizácia knižníc

Predpokladom integrácie knižničného systému SR do európskeho kultúrneho a informačného prostredia je informatizácia a internetizácia knižníc. Európska integrácia v oblasti výmeny informácií má nielen technologický, ale aj kultúrno-duchovný rozmer, ktorého podstatou je zachovanie kultúrnej identity Slovenska v multikultúrnej Európe. K tomu je potrebné:

- vytvoriť **finančné zdroje na internetizáciu a informatizáciu knižníc,**
- vypracovať a realizovať **komplexný Projekt elektronizácie knižníc ako súčasť rozvoja informačných sietí v Slovenskej republike,**
- **pripojiť knižnice na internet prostredníctvom sietí GOVNET a SANET,**
- **vybudovať verejne prístupné internetové pracoviská** umožňujúce slobodný a lacný prístup všetkým demografickým skupinám občanov k informáciám vrátane informácií poskytovaných v súlade so zákonom o slobodnom prístupe k informáciám.

Slovenské knihovníctvo musí v otvorenej spoločnosti veľmi rýchlo meniť svoju tvár a prispôbovať sa novým podmienkam, najmä pokiaľ ide o nové druhy dokumentov, nové komunikačné možnosti a požiadavky na nové služby. Osvojenie metód a foriem modernej knižničnej práce, ktorá sa čoraz viac informatizuje, je nevyhnutnosťou. Sprievodným fenoménom rozvoja knihovníctva je internet. Od všeobecných poznatkov o význame internetu a jeho možnostiach vo vzťahu k službám knižníc je potrebné prejsť ku konkrétnym a praktickým krokom. Internet predstavuje v súčasnosti pre šírenie informácií a komunikáciu to, čo v polovici 15. storočia znamenal pre kultúru vynález knihtače J. Gutenbergom.

Na informačné technológie v knižniciach a informačných inštitúciách sa vynakladajú prostriedky získané z rôznych zdrojov. Bez celoštátneho projektu však nemožno zabezpečiť optimálnosť výberu dodávateľov a produktov, ani efektívnosť a priehľadnosť využitia financií. Projekt elektronizácie knižníc ako súčasť rozvoja informačných sietí v Slovenskej republike stanovil základné ciele informatizácie knihovníctva už v roku 1996. Napriek tomu, že je deklarovaný v rezortnej časti štátneho informačného systému, k jeho cielenej realizácii sa doteraz neprístupilo, pretože neboli

naň poskytnuté finančné prostriedky. Možnosť používania verejných financií prostredníctvom programov financovania v rozpätí niekoľkých rokov umožní logicky etapizovať procesy zavádzania a využívania IKT, ale zároveň umožní prekonať tzv. rezortizmus, lebo sa predpokladá, že prijímateľom financií zo schválených programov budú môcť byť rôzne štátne i samosprávne subjekty.

Je potrebné iniciovať a finančne podporiť projekty na dobudovanie integrovaného knižnično-informačného systému Slovenskej republiky orientovaného na **tvorbu a využívanie súborných katalógov**, súborov autorít, online prístupu do súborných a lokálnych katalógov a ďalších služieb verejnosti. Projekty musia zohľadňovať príslušné štandardy a odporúčania, otvorenú sieťovú, hardvérovú a softvérovú platformu, kooperatívnosť a otvorenosť. Priority jednotlivých knižníc, vychádzajúce sčasti aj z ich vlastnej pripravenosti, sú tieto:

- Slovenská národná knižnica v Martine – gestor súborného katalógu kníh, súborov autorít, národného bibliografického systému a súčasnej i retrospektívnej Slovenskej národnej bibliografie,
- Univerzitná knižnica v Bratislave – gestor súborného katalógu periodík,
- Ústredná knižnica Slovenskej akadémie vied – gestor súborného katalógu (centrálnej bázy dát) publikačnej činnosti vedeckých a pedagogických pracovníkov v SR,
- vedecké a akademické knižnice ako prioritní prispievatelia do súborných katalógov,
- verejné knižnice na úrovni regiónov a miest ako základné prístupové miesta k informáciám pre občanov a spracovatelia regionálnych databáz v rámci bibliografického systému.

Všetky doteraz automatizované knižnice čaká postupný prechod na vyššie verzie ich lokálnych systémov. Väčšina technických zariadení v knižniciach si vyžaduje výmenu, pretože sú morálne a technicky zastarané. Pre potreby knižníc je nevyhnutné sprevádzkovať niekoľko výkonných serverov (2-4 TB) na prevádzku súborných katalógov a poskytovanie knižnično-informačných služieb (záznamy o dokumentoch, úplné texty dokumentov, multimédiá a pod.).

Pri rozhodovaní o výbere knižničných systémov je zo strategického hľadiska dôležitá požiadavka kompatibility, **využívanie medzinárodných štandardov a protokolov**, predovšetkým európskych, **najmä formátov MARC (UNIMARC), UNICODE, ISO 2709, ISO 23950, AACR2, protokolu Z39.50 a štandardov pre štátny informačný systém.**

Knižnice zriaďované štátom a samosprávnymi orgánmi sú ideálnym miestom na **slobodný prístup každého k informáciám**, či už k tým, na ktoré majú občania nárok podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám, alebo k iným verejným informačným zdrojom odborného, študijného, kultúrneho alebo záujmového charakteru.

Pracoviská v knižniciach budú vyhľadávaným miestom predovšetkým pre menej solventných občanov, ktorí nemajú k dispozícii iné možnosti, ako sa dostať k počítaču a globálnym sieťam. Na to, aby knižnice mohli túto úlohu plniť, musia byť technicky, softvérovo a intelektuálne vybavené a musia mať dostatok finančných prostriedkov na údržbu týchto zariadení a služieb.

Ministerstvo kultúry ako gestor knižničného systému by malo v spolupráci s Úradom vlády Slovenskej republiky, ktorý je gestorom informatizácie štátnej správy a rozvoja siete GOVNET, zabezpečiť všetky právne a organizačné náležitosti pripojenia vedeckých, verejných a špeciálnych knižníc na internet prostredníctvom vládnej dátovej siete GOVNET. Pre akademické a školské knižnice je možné využiť akademickú sieť SANET, resp. SANET II. Pri týchto úlohách sa predpokladá kooperácia s ministerstvom školstva, ktoré garantuje rozvoj štátneho informačného systému. Týmto riešením sa hľadajú možnosti, ako v najväčšej možnej miere eliminovať vstupné investície do sieťového prepojenia. Poplatky spojov sa po skončení

zavádzacích etáp zahrnú do nákladov financovaných z bežných rozpočtov jednotlivých knižníc prostredníctvom príspevkov zriaďovateľa.

Pri realizácii internetizácie knižníc je potrebné vždy hľadať optimálny variant, uprednostniť pevné pripojenie za výhodnejších podmienok, než má komerčný používateľ, a usilovať sa podľa možnosti o jednotný spôsob technického zabezpečenia. Doterajší stav, keď sú knižnice nútené využívať zväčša súkromných prevádzkovateľov, je nelogický a prináša oveľa väčšie vynakladanie finančných prostriedkov.

Keďže termín dobudovania siete GOVNET je stanovený na 31. decembra 2001, pripojenie vedeckých a štátnych verejných knižníc sa predpokladá v I. štvrtroku 2002 a do konca roku 2002 by internetové stanice mali pracovať vo verejných knižničiach vo všetkých okresných mestách. Zásada rovnocenného prístupu občana k informáciám sa však naplno uplatní až po internetizácii na úrovni obecných knižníc (roky 2003 – 2004).

Medzi prioritné oblasti kooperácie knižníc v strednodobom horizonte musí patriť **predovšetkým budovanie súborného katalógu knižníc v Slovenskej republike**, s čím úzko súvisí aj zabezpečenie **retrokonverzie lístkových katalógov knižníc**.

Treba sa zamerať na technické dobudovanie knižníc, ktoré môžu v strednodobom horizonte na súborných katalógoch aktívne participovať (národná knižnica, akademické a vedecké knižnice), dohodnúť princípy kooperácie a vyriešiť otázku autorít. Doriešením metodologických a technologických otázok prevádzky súborných katalógov, výmeny záznamov a kooperatívnej katalogizácie v konkrétnom knižničnom prostredí sa ušetria značné finančné prostriedky vynakladané na samostatnú niekoľkonásobnú katalogizáciu knižničných dokumentov.

Slovensko vytvorilo a vlastní rozsiahle informačné zdroje, ktoré môže vlastnej krajine i svetu ponúknuť prostredníctvom slovenskej národnej bibliografie a súborných elektronických katalógov slovenských knižníc. V súčasnosti je k dispozícii asi 5 500 tisíc bibliografických záznamov o významných slovenských a slovacikálnych dokumentoch, ktoré boli vydané na Slovensku a v zahraničí. Z tohto počtu približne 1 milión záznamov slovenskej národnej bibliografie spracovaných počítačovo od roku 1976 má v súčasnosti elektronickú podobu. Papierovú podobu má 4 500 tisíc bibliografických a katalogizačných záznamov. Dostupné sú v lokálnych knižničných katalógoch, kartotékach alebo knižne vydaných publikáciách slovenskej národnej bibliografie. Prevod záznamov do elektronickej formy by mohol radikálne zmeniť túto nepriaznivú situáciu: záznamy slovenskej národnej bibliografie retrokonvertované do elektronickej formy by mohli byť operatívne zaradené do elektronickej databázy slovenskej národnej bibliografie, ktorá je vystavovaná v počítačovej sieti internet a na céderomoch, ako aj do súborného katalógu, a tým podstatne zlepšiť ich dostupnosť a využívanie na Slovensku i v zahraničí.

Na uskutočnenie uvedených cieľov je potrebné na vládnej úrovni schváliť **Program retrokonverzie generálnej bázy slovacikálnych bibliografických údajov** a vzhľadom na náročnosť jeho realizáciu rozložiť na niekoľko rokov.

Strategickú úlohu pri elektronickom sprístupňovaní generálnej bibliografickej bázy slovacík bude mať – v duchu celosvetového programu univerzálnej bibliografickej registrácie na strojom čitateľných médiách UBCIM – komplexnosť národnej bibliografickej registrácie vydávaných dokumentov. Popri registrácii tzv. klasických dokumentov bude v rámci slovenskej národnej bibliografie nutné zabezpečiť národnú bibliografickú registráciu elektronických dokumentov. Je to predovšetkým úloha pre Slovenskú národnú knižnicu.

Strategická úloha č. 2: Zabezpečenie informačných zdrojov pre knižnice

Pre ostatné desaťročia je charakteristický veľký nárast informácií, ktorý zasiahol spoločnosť natoľko, že vznikla nová spoločenská kvalita, charakterizovaná ako informačná spoločnosť. Jej produktom je celá škála dokumentov a obrovské množstvo tradičných a najmä nových nosičov informácií.

Rastúci objem informácií sám osebe nie je prospešný, pokiaľ sa informácie nepremenia na poznatok využiteľný pre rozvoj vedy, kultúry a vzdelávania. Ak sa však v informačnej spoločnosti chápu vedomosti a poznatky ako životne dôležitá potreba, potom sa musí venovať väčšia pozornosť nielen otázkam ich prenosu, využiteľnosti, dostupnosti, ale aj inštitúciám, ktoré s poznatkami a vedomosťami pracujú. Takýmito inštitúciami sú knižnice.

Knižnica je jediné miesto, kde sa dlhodobo uchovávajú a koncepcne budujú **fondy kultúrneho a informačného dedičstva vo forme informačných zdrojov**. Tento proces je kontinuálny a historicky overený.

Úloha knižníc v informačnej spoločnosti sa na Slovensku zatiaľ podceňuje, čo sa odráža najmä v neadekvátnej úrovni ich financovania. Knižnice v Slovenskej republike nemajú v súčasnosti také zdroje, aby mohli plniť informačné potreby tak, ako to od nich spoločnosť očakáva.

Štatistiky jednoznačne dokazujú prudký pokles dopĺňovania knižníc informačnými zdrojmi ako obraz hibokého podhodnotenia zabezpečenia akvizičnej činnosti knižníc v celej škále typov knižníc. Nenaplnenie akvizičných úloh knižnice a vytvorenie poddimenzovaného prostredia má veľmi negatívny dosah na politický, spoločenský, ekonomický, kultúrny a etický status jednotlivca.

Knižnice knižničného systému Slovenskej republiky sú však povinné podľa zákona č. 183/2000 Z. z. poskytovať všetkým knižničné a informačné služby. Túto úlohu môžu knižnice plniť len vtedy, ak majú vo svojich knižničných fondoch literatúru, monografie, časopisy, multimediálne dokumenty a podobne alebo ak majú prístup k vonkajším informačným zdrojom vrátane zahraničných zdrojov. **Nedostatok informačných zdrojov v knižniciach pre vzdelanie, vedu, výskum a kultúru spôsobuje kultúrne a civilizačné zaostávanie Slovenska a znižuje jeho integračné predpoklady.**

Zabezpečenie informačných zdrojov knižníc je prioritnou strategickou úlohou knihovníctva, pri ktorej je potrebné:

- zvýšiť objem finančných prostriedkov na dopĺňovanie knižničných fondov a účelovo vyčleniť v jednotlivých rezortoch finančné prostriedky na nákup knižničných dokumentov,
- iniciovať vytváranie konzorcií na nákup a využívanie informačných zdrojov,
- posilniť využívanie elektronických dokumentov vo fondoch knižníc formou národných licencií a tak zabezpečiť ich dostupnosť v maximálne možnej miere pri minimalizácii nákladov,
- vytvoriť podmienky na elektronické sprístupňovanie úplných textov dokumentov (document delivery) v slovenských knižniciach, a to nielen pasívne, ale aj aktívne.

Finančné zabezpečenie informačných zdrojov predovšetkým pre vedu a výskum je náročné. Popri účelovom vyčleňovaní prostriedkov na akvizíciu informačných zdrojov priamo v rozpočtoch knižníc, čo je základnou povinnosťou každého zriaďovateľa, je nevyhnutné **poskytnúť finančné prostriedky na národné licencie** najmä so zameraním na

- a) služby elektronického zasielania dokumentov, napr. „document delivery JASON – Journal Articles Sent On Demand“ v celkovom objeme asi 4 mil. Sk ročne,

- b) databázy plných textov, napr. programu EIFL DIRECT – plnotextová multidisciplinárna databáza (5 000 titulov periodík) v celkovom objeme cca 2 500 tis. Sk ročne,
- c) Web of Science – unikátna multidisciplinárna databáza pokrývajúca 8 444 titulov hodnotných (peer reviewed) periodík s týždennou aktualizáciou sprístupnená na internete. Databáza je jediným zdrojom, z ktorého je možné zistiť citovanosť autorov v renomovaných svetových periodikách. Ako jediná poskytuje informácie pre sledovanie ostatného stavu poznania a trendov vedy, výskumu a vývoja na svete. Národná licencia je kalkulovaná na niekoľkoročné obdobie (1990 až 2000 – 338 574 USD, 2001 – 248 000 USD, 2002 – 265 360 USD, 2003 – 283 935 USD), pričom platby sa realizujú priebežne.

Nevyhnutné je, aby sa na financovaní tohto typu informačných zdrojov podieľalo viacero rezortov, pričom nosná časť by sa mala financovať z prostriedkov, ktoré poskytne Ministerstvo školstva Slovenskej republiky.

Predpokladané požiadavky na financovanie dopĺňovania knižničných fondov sú uvedené v prílohe. Ide o optimálny návrh, pričom reálne naplnenie uvedených objemov bude závisieť od zdrojov štátneho rozpočtu. V sumách sú kalkulované aj úhrady národných licencií na využívanie elektronických databáz.

Strategická úloha č. 3: Knižnično-informačné služby znevýhodneným používateľom

Prioritným zámerom je **odstraňovať informačné bariéry** a sprístupňovať knižničné a informačné služby pre občanov so zdravotným postihnutím, ale aj inak znevýhodneným občanom. Znevýhodnenie sa môže týkať aj sociálne slabších skupín obyvateľstva, národnostných menšín a etnických skupín. V tejto oblasti výrazne vystupuje do popredia **sociálna funkcia knižnice** a úloha napomáhať kultúrnu a jazykovú rozmanitosť.

V záujme zrovnoprávnenia prístupu každého predovšetkým k službám verejných knižníc je nevyhnutné:

- podporovať profiláciu a sprístupňovanie knižničných fondov z hľadiska druhu a typov špeciálnych dokumentov pre občanov so zdravotným postihnutím každého druhu,
- podporovať modernizáciu nosičov a technológií na produkciu digitalizovaných zvukových nahrávok,
- rozšíriť ponuky dokumentov v posunkovej reči,
- iniciovať tvorbu bibliografických dokumentov vhodných pre občanov so zdravotným postihnutím,
- podporovať odstránenie architektonických bariér vo verejných knižniciach v zmysle vyhlášky č. 192/94 Z. z. o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu,
- vyriešiť kompetencie vládnych inštitúcií a povinnosť financovať vydávanie tlače v Braillovom písme,
- zriadiť v knižniciach oddelenia pre občanov so sluchovým postihnutím so sústredením výroby a dostupnosti videotéky,
- iniciovať dialóg, ktorého cieľom bude konkretizovanie špeciálnych knižničných služieb a programov pre ľudí s mentálnym postihnutím,

- dopĺňovať fondy verejných knižníc cudzojazyčnou literatúrou s ohľadom na národnostné zloženie obyvateľstva,
- posilniť proces špeciálnej odbornej prípravy knihovníkov, ktorí pracujú so všetkými skupinami znevýhodnených používateľov.

Rozpracovanie konkrétnych opatrení bude predmetom **Štátneho programu dostupnosti knižničných služieb pre používateľov so zdravotným postihnutím**, ktorého vypracovanie predpokladá Národný program rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života v gescii Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Strategická úloha č. 4:

Program záchrany, stabilizácie a konzervácie tradičných nosičov informácií v Slovenskej republike

Kyslý papier je „časovaná bomba“, ktorá ohrozuje kultúrne a dokumentárne dedičstvo a bohatstvo vyhotovené približne od polovice 19. storočia až po súčasnosť. Sú ohrozené veľké historické hodnoty, výsledky úsilia ľudského ducha a vývoja spoločnosti zhmotnené v knihách, archívnych dokumentoch, umeleckých dielach a ostatných artefaktoch vytvorených na takomto papieri. Sú ohrozené aj obrovské finančné hodnoty.

Proces starnutia materiálov nie sme schopní úplne zastaviť. Napriek tomu je nevyhnutné vytvoriť podmienky, aby v štátnych knižniciach, archívoch a iných dokumentačných pracoviskách starnutie a rozpad tradičných nosičov historických informácií neprebiehal nekontrolovane; až tak, že nebude možné zabezpečiť ochranu fondov, ktoré je nevyhnutné zachrániť pre budúce generácie (konzervačný fond). Vedomé obchádzanie týchto problémov sa nedá pred ďalšími generáciami ničím ospravedlniť.

Spoločný program záchrany knižničných a archívnych dokumentov má zabezpečiť zastavenie, resp. **zniženie strát kultúrnych hodnôt**, ku ktorým dochádza starnutím a ničením klasických nosičov informácií **dôsledkom kyslosti papiera** – najmä kníh, archívnych dokumentov a periodík. Program bude spočívať v koordinácii rezortných, interdisciplinárnych, resp. medziodvetvových projektov, v koncentrovaní intelektuálnych zdrojov, vzdelávania, vedecko-technického a technologického potenciálu Slovenskej republiky s cieľom vyvinúť novú, vlastnú technológiu záchrany.

V SR je ohrozený knižničný a archívny fond na kyslých nosičoch v celkovom rozsahu 30 000 ton, čo je 1 300 km uložených dokumentov v počte 50 miliónov knižných jednotiek. Z toho je nevyhnutné ochrániť minimálne 4,3 milióna kníh a asi 25 – 112 km archívnych dokumentov.

Pri súčasnom stave poznatkov a technológii a pri celkovej dĺžke vyriešenia tohto problému za obdobie 50 rokov je nevyhnutné ochrániť minimálne 20 000 kníh za rok, čo by si vyžadovalo ročné náklady 100 – 200 mil. Sk. Uvedený program záchrany prinesie návrh na riešenie tohto problému vrátane minimalizácie nákladov. Návrh spočíva vo vypracovaní programu koncentrácie intelektuálneho a technologického potenciálu spolu so zvýšením vzdelania, konkurencieschopnosti a zamestnanosti.

Program bude pozostávať:

- z koncentrácie dostatočného intelektuálneho a technologického potenciálu na záchranu knižničných a archívnych fondov,

- zo zastavenia strát kultúrnych hodnôt,
- z vytvorenia technologického centra pre záchranu kultúrneho a dokumentárneho dedičstva a bohatstva,
- z vývoja a overovanie stabilných a mobilných zariadení,
- z efektívneho spojenia a využívania prostriedkov viacerých rezortov (MK SR, MV SR, MŠ SR, SAV).

Z charakteru problému vyplýva, že vzhľadom na akútny stav ohrozenia obrovského rozsahu fondov je nevyhnutné rozvinúť centrum a program najmä na báze SNK, Univerzitnej knižnice v Bratislave, Slovenskej technickej univerzity a Slovenského národného archívu ako štátnych rozpočtových organizácií. Neskôr je možné počítať so zapojením a podporou súkromných firiem. Výsledky, know how a realizačné výstupy sa budú realizovať hlavne v Slovenskej národnej knižnici, iných konzervačných knižniciach Slovenskej republiky a v Slovenskom národnom archíve.

Strategická úloha č. 5: Ochrana a sprístupňovanie knižničných fondov

Strategickým zámerom je zabezpečiť **trvalé uchovanie a sprístupňovanie** všetkých druhov a typov **knižničných dokumentov**. Prvoradú pozornosť venovať domácej produkcii dokumentov a umožniť ich využívanie súčasnej generácii aj budúcim generáciám.

Prioritne je potrebné sa venovať:

- **správe a ochrane historických knižničných dokumentov a fondov,**
- ochrane periodických publikácií,
- fyzickej ochrane knižničných dokumentov, ktoré sa sprístupňujú verejnosti.

Celková koncepcia ochrany historických knižničných dokumentov a historických knižničných fondov musí vychádzať z ich dôslednej pasportizácie, ktorá umožní vypracovať a realizovať návrhy na vyhlásenie historických knižničných dokumentov a fondov v **zmysle zákona č. 183/2000 Z. z.** Tento krok je základom celého projektu. V praxi bude potrebné zaviesť presnú evidenciu zbierok a jednotlivín, vyhotoviť zápisy alebo katalógy historických knižníc a zmapovať ich fyzický stav a potreby.

Metodickou správou a centrálnou evidenciou historických knižničných fondov je poverená Slovenská národná knižnica, v ktorej je nevyhnutné vybudovať **komplexné pracovisko** pre historické fondy. Rovnako treba zabezpečiť **výskum dejín knižníc a knižnej kultúry** aj so zameraním na fondy vyvezené zo Slovenska do zahraničia.

Proces ochrany národného rukopisného a knižného bohatstva nie je prostriedkom, ako zamedziť bádateľom, odbornej a laickej verejnosti využívať obrovský informačný potenciál, ktorý tieto dokumenty obsahujú. Na druhej strane je nevyhnutné **znižiť kontakt pôvodnej tlače či rukopisu s používateľom** na minimum, resp. vylúčiť ho úplne.

Vyspelé svetové a európske knižnice riešia tento problém využívaním procesu **mikrofilmovania a digitalizácie**. V Slovenskej republike je zavedený najmä proces mikrofilmovania periodík. Dôležitým krokom pre celú oblasť využívania historických knižničných fondov bude vybudovanie digitalizačných pracovísk, čo súvisí aj s realizáciou projektov v rámci medzinárodného programu UNESCO **Pamäť sveta**. Náklady na ich vybudovanie sa v priebehu niekoľkých rokov knižniciam vrátia, pretože CD nosiče ako výstupný produkt digitalizácie sú žiadaným artiklom v oblasti prostredkúvania informácií.

Projekt **národného programu ochranného mikrofilmovania periodík v Slovenskej republike** je popri záchrane a prístupnení ohrozených periodík zameraný na vytvorenie celonárodnej bázy záznamov archívnych a matričných mikromédií a na jej prepojenie do európskej kooperatívnej štruktúry EROMM. Perspektívne bude však potrebné digitalizovať aj mikromediá.

Popri uvedených úlohách je prioritnou v rámci zabezpečenia fyzickej ochrany knižničných fondov, ktorá sa odvíja od zabezpečenia budov, v prostredí knižníc, ktoré sprístupňujú dokumenty vo voľnom výbere, **predchádzať krádežiam dokumentov** prostredníctvom elektronických zabezpečovacích systémov priamo v nosičoch.

Strategická úloha č. 6: Vzdelávanie zamestnancov knižníc a rozvoj ľudských zdrojov

Popri informačných zdrojoch je jedným zo základných predpokladov poskytovania kvalitných knižnično-informačných služieb **zabezpečenie kvalifikovaných ľudských zdrojov**.

Ani najmodernejšie technológie nezaručia úspech, ak nie sú pripravení kvalitní zamestnanci na ich obsluhu. Vzhľadom na nízke platové ohodnotenie zamestnancov knižníc nie je prisun nových kvalifikovaných absolventov odboru dostatočný a je potrebné **preškofovať** a **doškofovať** starších zamestnancov a zamestnancov s inou ako knižnično-informačnou kvalifikáciou. Potreba doškofovania vzniká aj v súvislosti s aplikáciou nových štandardov a nových technológií. Rozvoj kvalifikácie by mal zároveň pozitívne ovplyvniť spoločenské a finančné ohodnotenie knižničných pracovníkov. Na kvalitné vzdelávanie v tomto zmysle treba vybudovať dobre technicky a softvérovovo vybavené školiace strediská a pripraviť programy kurzov. Tento proces je kontinuálny.

Postupne treba iniciovať a finančne podporiť projekty na vybudovanie moderných školiacich stredísk (vybavených primeranými počítačmi, resp. pracovnými stanicami pripojenými na internet, vzdelávacím softvérom a projekčnými prístrojmi) zameraných predovšetkým **na permanentné vzdelávanie a preškofovanie knihovníkov** v oblasti aplikácie štandardov v knižnično-informačných procesoch, nových informačných technológií a kvalifikovanej obsluhy a poradenstva pri využívaní informačných zdrojov prostredníctvom internetu. Takéto pracovisko by malo prioritne vzniknúť v Slovenskej národnej knižnici.

Realizácia celoživotného vzdelávania zamestnancov knižníc sa však nemôže odkladať, preto je potrebné kooperovať so školiacimi pracoviskami iných rezortov a využívať ich materiálne kapacity v snahe o ich maximálne efektívne využitie.

V rámci formálneho vzdelávania treba venovať pozornosť aj dobudovaniu Školy knihovníckych a informačných štúdií a Katedry knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, ktorá má vzhľadom na svoju existenciu v prostredí spoločenských vied nedostatočné technické vybavenie.

Strategická úloha č. 7: Výstavba a rekonštrukcia budov knižníc

Strategickým zámerom je zlepšiť priestorové podmienky knižníc, pokiaľ ide o ich veľkosť a kvalitu.

Na Slovensku takmer neexistujú knižnice, ktoré majú účelovo postavené budovy. Množstvo knižníc dlhodobo sídli v provizórnych priestoroch a nemá k dispozícii funkčné knižničné zariadenie. Viacúčelové objekty, ktoré pôvodne neboli určené pre knižnice, sú často nedostatočne vybavené. V porovnaní s domácimi a zahraničnými štandardmi sú úžitkové plochy väčšiny slovenských knižníc poddimenzované vzhľadom na počet zbierok i počet návštevníkov.

Základným svetovým trendom v oblasti sprístupňovania knižničných fondov je ponuka knižničných fondov formou voľného výberu. Túto metódu nie je možné vo väčšine veľkých ústredných a akademických knižníc v SR realizovať z priestorových dôvodov. Väčšina knižničných fondov je uložená v uzavretých skladoch, čo znižuje ich dostupnosť a intenzitu využitia.

Ďalšie priestorové problémy knižníc súvisia s dôsledkami reštitúcií. Knižnice sa často museli presťahovať do kvalitatívne horších a menších objektov. V mnohých prípadoch musia platiť vysoké náklady, ktorých hodnota nie je zohľadnená v rozpočtoch, čo následne vedie k obmedzovaniu knižničných služieb.

Z hľadiska verejných zdrojov sa v budúcich piatich rokoch treba zamerať predovšetkým na **veľké investičné akcie**:

- vybudovanie **Multifunkčného kultúrneho a knižničného centra** – obnovu a revitalizáciu historických budov Univerzitetnej knižnice v Bratislave,
- dostavbu novostavby Centra vedecko-technických informácií Slovenskej republiky,
- zabezpečenie odťažovacieho depozitného skladu pre knižnice v Bratislave,
- prípravu prístavby účelovej budovy Slovenskej národnej knižnice v Martine, využiteľnej pre potreby správy a uloženia konzervačných slovacikálnych fondov,
- rozšírenie priestorových možností vedeckých a akademických knižníc.

V ostatných knižniciach je potrebné vykonávať pravidelnú údržbu objektov, sledovať a odstraňovať havarijné stavy a prioritne **sanovať nedostatok priestorov na poskytovanie služieb a uskladnenie knižničných fondov**, čo priamo súvisí s prioritným cieľom ochrany kultúrneho dedičstva.

Strategická úloha č. 8: Informačná výchova a vzdelávanie detí a mládeže

Strategickým zámerom je zabezpečiť efektívne presahy knižnično-informačného sektora do **informačnej prípravy detí a mládeže pre informačnú spoločnosť**, ale aj dôsledne dbať na zvyšovanie čitateľských návykov.

Realizácia tohto zámeru predpokladá postupné uplatňovanie systémových opatrení v rezorte školstva, ktoré súvisia s novým koncepčným riešením vzdelávacieho systému vôbec, a kooperáciu s príslušnými zložkami knižničného systému Slovenskej republiky.

Nevyhnutnými krokmi, ktoré je potrebné prioritne zabezpečiť v knižničnej sfére, sú:

- pripraviť textové, audiovizuálne a elektronické pomôcky pre informačnú výchovu vo vyučovaní i v knižničnej praxi,
- pripraviť novelizáciu smerníc o činnosti školských knižníc a projekt **revitalizácie školských knižníc** v základných a stredných školách,
- opätovne definovať **postavenie a funkciu Slovenskej pedagogickej knižnice v odvetvovom knižnično-informačnom systéme** ako knižnično-informačného, metodického, vedeckovýskumného a vzdelávacieho centra siete školských knižníc,
- v rámci informatizácie základných a stredných škôl a ich vyučovacieho procesu podporovať projekty, ktoré budú integrovať knižnično-informačné systémy do informačných systémov škôl,
- v rámci projektu INFOVEK Slovensko, ktorého cieľom je celoplošné napojenie základných a stredných škôl v SR na internet, zabezpečiť prepojenie tohto média so školskou knižnicou, čím

sa projekt zefektívni finančne a personálne a bude možné informačne zabezpečiť vyučovací proces.

V súvislosti s reformou verejnej správy, ale i bez ohľadu na jej realizáciu, je potrebné optimalizovať spoluprácu a integráciu školských a verejných knižníc a tým zabezpečiť primerané podmienky na realizáciu informačnej výchovy detí a mládeže aj mimo vyučovacieho procesu.

Záver

Návrh Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006 je postavený ako rámcový strednodobý plán vychádzajúci z funkčného poslania knižníc a knihovníctva v informačnej spoločnosti. Jeho cieľom je prioritne nasmerovať ľudské a materiálne zdroje, odborné procesy a technológie na uspokojovanie používateľov knižnično-informačných služieb, čo je nezastupiteľná úloha knihovníctva.

Jeho úspešná realizácia bude závisieť od stanovenia taktiky a činností, prostredníctvom ktorých sa vytýčené ciele majú dosiahnuť v určenom čase. Pochopiteľne, aj od operatívneho riešenia konkrétnych priamych problémov i tých, ktoré s nimi súvisia.

V tomto duchu sa predložená stratégia pod garanciou ministerstva kultúry musí zapracovať do plánov a výkonov knižníc a ich zriaďovateľov.

K návrhu Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006

Vláda SR prijala uznesenie č. 310 z 11. apríla 2001, v ktorom vzala na vedomie návrh Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006 a poverila ministra kultúry SR koordináciou úloh vyplývajúcich z realizácie Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006 (*priebežne*).

Vláda SR uložila:

- **ministromi kultúry v spolupráci s prednostami krajských úradov a ministrom výstavby a regionálneho rozvoja**

C.1. presadzovať zaraďovanie výstavby a obnovy knižničných budov do sústavy programov verejných prác s ohľadom na celkovú rozostavanosť (*priebežne*);

- **ministromi kultúry v spolupráci s ministrom školstva**

C.2. vypracovať a predložiť na rokovanie vlády novelizovaný a komplexný Projekt elektronizácie knižníc ako súčasť rozvoja informačných sietí v Slovenskej republike (31. 12. 2001);

- **ministromi kultúry v spolupráci s vedúcim Úradu vlády Slovenskej republiky**

C.3. zabezpečiť finančne výhodné pevné pripojenie knižníc financovaných z verejných zdrojov v Slovenskej republike na internet prostredníctvom vládnej dátovej siete GOVNET (do 31. 3. 2002 vedecké, krajské a regionálne knižnice, do 31. 12. 2002 mestské knižnice v sídlach okresných miest, do 31. 12. 2004 mestské a obecné knižnice s profesionálnym pracovníkom);

- **ministromi kultúry v spolupráci s ministrom školstva, ministrom vnútra a predsedom Slovenskej akadémie vied**

C.4. vypracovať a predložiť na rokovanie vlády Program záchranu, stabilizácie a konzervácie tradičných nosičov informácií v Slovenskej republike (31. 12. 2001);

• **ministri školstva**

C.5. zahrnúť do Stratégie rozvoja informačnej spoločnosti v Slovenskej republike rozvoj knižničného systému, deklarovať služby knižníc ako základ verejných informačných služieb (31. 12. 2001),

C.6. zahrnúť získavanie informačných zdrojov knižníc, informačne zabezpečujúcich vzdelávanie, vedu a techniku (predovšetkým vedecké a akademické knižnice), do financovania v rámci programov a projektov určených na podporu vedy a techniky (*priebežne*),

C.7. prísť k prijatiu Manifestu UNESCO a IFLA o školských knižniciach a uplatniť jeho princípy pri novelizácii právnych predpisov potrebných na revitalizáciu školských knižníc v Slovenskej republike v súčinnosti s realizáciou programu INFOVEK (31. 12. 2003),

C.8. budovať Slovenskú pedagogickú knižnicu ako metodické, koordinačné a vzdelávacie pracovisko pre školské knižnice (*priebežne*),

C.9. uplatňovať požiadavky na zabezpečenie informačných zdrojov špecializovaných vedeckých, akademických a školských knižníc vrátane úhrad príslušných podielov národných licencií na prístup k dokumentom v elektronickej podobe, v spolupráci s predsedom Slovenskej akadémie vied na prístup k databáze Web of Science a úhrad za služby elektronického zasielania dokumentov (*priebežne*);

• **ministri zdravotníctva**

C.10. zabezpečiť získavanie informačných zdrojov lekárske knižníc vrátane úhrad príslušných podielov národných licencií na prístup k dokumentom v elektronickej podobe a úhrad za služby elektronického zasielania dokumentov (*priebežne*),

C.11. v rámci Národného programu podpory zdravia poskytovať účelové prostriedky na rekonštrukcie a stavebné úpravy smerujúce k debarierizácii budov a priestorov knižníc, ktoré poskytujú knižnično-informačné služby verejnosti (*od 1. 1. 2004*);

• **prednostom krajských úradov**

C.12. zabezpečovať činnosť a rozvoj verejných knižníc a knižnično-informačných služieb v súlade so Stratégiou rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006 (*priebežne*),

C.13. vytvárať krajským a regionálnym knižniciam podmienky na aktívnu účasť pri realizácii regionálnych a celoštátnych knižničných programov a pri kooperácii v rámci knižničného systému Slovenskej republiky (*priebežne*),

C.14. zabezpečiť priestorové, technické a personálne podmienky pre krajské a regionálne knižnice na vybudovanie verejne prístupných miest na zverejňovanie informácií v zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. a na sprístupňovanie vonkajších informačných zdrojov prostredníctvom internetu/globálnych sietí (*do 31. 3. 2002*),

C.15. zabezpečovať účelové finančné prostriedky na dopĺňovanie knižničných fondov a nákup informačných zdrojov (*priebežne*),

C.16. zabezpečovať zachovanie regionálnych knižničných systémov vrátane metodickej a bibliografickej činnosti (*priebežne*),

C.17. zabezpečovať fyzickú ochranu knižničných dokumentov vrátane ochrany dokumentov sprístupňovaných vo výpožičnom procese (*priebežne*);

- *ministrom kultúry, školstva, vnútra, zdravotníctva, vedúcemu Úradu vlády Slovenskej republiky a prednostom krajských úradov*

C.18. uplatňovať pri spracúvaní návrhu rozpočtovej kapitoly finančné požiadavky na zabezpečenie úloh vyplývajúcich z realizácie Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006 v rámci zdrojových možností štátneho rozpočtu (*priebežne*);

- *ministerke financií*

C.19. zohľadňovať pri spracúvaní návrhov štátneho rozpočtu na roky 2002 až 2006 v rámci zdrojových možností štátneho rozpočtu požiadavky rezortov vyplývajúce z realizácie Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006 (*priebežne*).

Vláda SR odporučila:

- *starostom obcí a primátorom miest*

D.1. zabezpečovať činnosť a rozvoj verejných knižníc a knižnično-informačných služieb v súlade so Stratégiou rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006,

D.2. vytvárať mestským a obecným knižniciam podmienky na aktívnu účasť pri realizácii regionálnych a celoštátnych knižničných programov a pri kooperácii v rámci knižničného systému Slovenskej republiky,

D.3. zabezpečiť priestorové a personálne podmienky pre obecné knižnice na vybudovanie verejne prístupných miest na zverejňovanie informácií v zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. a na sprístupňovanie vonkajších informačných zdrojov prostredníctvom internetu/globálnych sietí,

D.4. v spolupráci s regionálnymi knižnicami zabezpečiť optimalizáciu siete verejných knižníc v regiónoch;

- *predsedovi Slovenskej akadémie vied*

D.5. spolupracovať s príslušnými ministrami pri zabezpečovaní úloh vyplývajúcich z realizácie Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006, osobitne úloh C.4. a C.9.,

D.6. uplatňovať pri spracúvaní návrhu rozpočtu finančné požiadavky na zabezpečenie úloh vyplývajúcich z realizácie Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006 v rámci zdrojových možností štátneho rozpočtu.

Poznámka: Uznesenie bolo zaslané na vedomie predsedovi Združenia miest a obcí Slovenska, predsedovi Únie miest a obcí Slovenska a predsedovi Slovenskej akadémie vied.

Prameň: <http://www.culture.gov.sk/SL/SKD/JAZYK/SSK/ssk.html>

Druhý ročník Týždňa slovenských knižníc

Mgr. Katarína Ďurovcová

Po veľmi úspešnom 1. ročníku Týždňa slovenských knižníc (TSK) knižnice Slovenskej republiky uskutočnili na základe organizačného a programového zabezpečenia schváleného správnu radou Slovenskej asociácie knižníc ďalší, v poradí 2. ročník, ktorý sa uskutočnil v dňoch 26. marca - 1. apríla 2001.

Slovenskí knihovníci množstvom realizovaných podujatí presviedčali spoločnosť o tom, že knižnice sú dostupné pre každého a sú príjemným a kultivovaným miestom na stretávanie sa ľudí. O nezastupiteľnosti knižníc v humanizačnom procese demokratickej spoločnosti vypovedalo aj motto tohtoročného TSK – *Človek v knižnici*.

Nad realizáciou TSK v jednotlivých krajoch a regiónoch prevzali v mnohých prípadoch záštitu prednostovia krajských úradov, primátori miest a starostovia obcí.

TSK predchádzali tlačové besedy: ústredná na Ministerstve kultúry SR a za ňou nasledovali krajské a regionálne. Zástupcovia knižníc tu mali možnosť prezentovať činnosť knižníc, informovať o výsledkoch, problémoch, ale predovšetkým informovať o podujatiach pripravených v rámci TSK. Informácie z tlačových besied priniesli celoslovenské denníky (Pravda, Národná obroda, Práca, Sme...), ale najmä regionálna tlač.

Slávnostné otvorenie TSK sa uskutočnilo v Univerzitnej knižnici v Bratislave 26. marca 2001 za prítomnosti ministra kultúry SR M. Kňažka a veľvyslanca Japonského cisárstva pána Hirohito Ishida, hostí z Českej republiky a zástupcov knižníc SR, keď bolo odovzdané technické zariadenie a výpočtová technika pre multimediálnu študovňu.

Počas TSK sa v Slovenskej národnej knižnici v Martine uskutočnilo valné zhromaždenie Slovenskej asociácie knižníc a *seminár Legislatívne dokumenty verejných knižníc* (29. marca 2001). Prezentácia CD-ROM-u *Pamäť sveta. Bratislavský antifonár II.* na pôde SNK bola záverečným podujatím 2. ročníka TSK (30. marca 2001) na celoslovenskej úrovni.

Vyhodnotenie 2. ročníka TSK bolo spracované z podkladov doručených z jednotlivých krajských knižníc, ktoré boli koordinátormi podujatí vo svojich krajoch. Vedecké a akademické knižnice mesta Bratislava zastrešila Univerzitná knižnica v Bratislave, obecné knižnice mesta Bratislava – Mestská knižnica v Bratislave a ostatné knižnice Bratislavského kraja – Malokarpatská knižnica v Pezinku.

Na základe zistených údajov možno konštatovať, že do realizácie TSK sa zapojilo 172 knižníc. Spolu realizovali 1 392 podujatí, na ktorých sa zúčastnilo 36 305 osôb (t. j. 1 podujatie/26 účastníkov). V knižniciach sa v TSK zaregistrovalo 7 592 nových používateľov (v mnohých prípadoch bezplatne). Knižnice udefovali amnestiu „neporiadnym“

používateľom, na ktorú reagovalo 3 868 používateľov a na základe ktorej bolo do fondov knižníc vrátených 8 468 knižných jednotiek.

Knihovníci stále hľadajú nové formy propagácie svojich služieb a ešte stále sú schopní vymyslieť podujatie, ktorým sa predstavia verejnosti a získajú nových čitateľov, priateľov, priaznivcov. Dokumentujú to aj podujatia 2. ročníka TSK. Uvedieme aspoň niektoré:

- Motto TSK *Človek v knižnici* motivovalo Verejnú knižnicu J. Boccatia v Košiciach, Krajskú štátnu knižnicu L. Štúra vo Zvolene, Hontiansko-novohradskú knižnicu A. H. Škultétyho vo Veľkom Krtíši, ale aj Slovenskú lekársku knižnicu v Bratislave, aby v rámci Roku dobrovoľníkov ocenili dobrovoľných knihovníkov za ich dlhoročnú prácu.
- V Banskobystrickom kraji sa pod záštitou prednostu KÚ v Banskej Bystrici uskutočnil Deň knihovníkov Banskobystrického kraja (organizačne akciu zabezpečovali Krajská pobočka SSK, ŠVK v Banskej Bystrici a KŠK LŠ vo Zvolene). Týmto podujatím bola založená tradícia, ktorá, dúfame, sa bude v budúcnosti ďalej rozvíjať.
- Štátna vedecká knižnica v Prešove organizovala komplexný rozbor činnosti regionálnych knižníc kraja za účasti zástupcov zriaďovateľa, MK SR, SNK a UK.
- Posedenie s predstaviteľmi mesta sa uskutočnilo v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach (prítomní boli primátor mesta, starosta, partnerské knižnice).
- Slávnostným otvorením TSK v Krajskej štátnej knižnici L. Štúra vo Zvolene bolo stretnutie predstaviteľov všetkých kultúrnych inštitúcií na pôde mesta.
- V Trnave bola slávnostne podpísaná Zmluva o spolupráci knižníc Krajskej štátnej knižnice J. Fándlyho v Trnave, UK Univerzity Cyrila a Metoda, SSV a ZsM. Aj v Trenčíne došlo k podpísaniu Dohody o spolupráci medzi odborom školstva OÚ a Štátnou krajskou knižnicou M. Rešetku v Trenčíne pri vzdelávaní školských knihovníkov a propagácii knižničných podujatí.

Do tridsať podujatí bolo venovaných novým informačným technológiám, ako napr.:

Slov. poľnohospodárska knižnica pri SPU v Nitre	*Vyhodnotenie ankety pre používateľov internetu
Lekárska knižnica NsP v Trenčíne	*Práca s DB MEDLINE (školenie) *Current Contents Clinical Medicine na disketách (školenie)
Žitnoostrovská knižnica v Dunajskej Strede	*Slávnostné otvorenie Internetklubu
Mestská knižnica, Gbely	*Deň otvorených dverí - uvedenie do internetu
KŠK J. Fándlyho, Trnava	*Združenie trnavských knižníc (slávnostné podpísanie zmluvy: KŠK JF, Trnava, UCM, TU, SSV, ZsM)
Oravská knižnica v Dolnom Kubíne	*Efektívna práca s CD-ROM-om (seminár pre knihovníkov kraja)

Knižnica P. O. Hviezdoslava v Prešove	*Internetová študovňa (otvorenie)
ŠVK, Prešov	„Databázová študovňa (otvorenie) *Informačné miesto o Rade Európy (otvorenie)
UK Prešovskej univerzity v Prešove	*Knižnično-informačné systémy v praxi (prezentácia IS ALEPH)
KŠK LŠ vo Zvolene	*Môj priateľ počítač (vzorové podujatie pre učiteľov ZŠ) *Efektívne informácie (hodiny informatickej prípravy zamerané na vyhľadávanie informácií – CD-ROM, internet *Vytvorenie interného webu za účelom poskytovania aktuálnych informácií pre zamestnancov organizácie
ŠVK, Banská Bystrica	*Elektronické informačné zdroje (v spolupráci s firmou Albertina icom Bratislava – seminár)
Zemplínska knižnica G. Zvonického, Michalovce	*Hľadaj s nami pracovné príležitosti (bezplatný prístup na webové adresy poskytujúce pracovné ponuky doma i v zahraničí) *ZK GZ predstavuje svoje informačné možnosti (prezentácia)
UPJŠ v Košiciach	*Voľný prístup do databáz LIB WEB (výklad pre lekárov)
SLK v Bratislave	*Stratégia rešeršovania v medicínskych bázach dát MEDLINE a BIBLIOMEDICA (inštruktáž – CD-ROM)
ÚK SAV v Bratislave	*Využívanie databázy OCLC (celoslovenský seminár)
Knižnica FEI STÚ v Bratislave	*Knihy v elektronických katalógoch (inštruktáž) *Časopisy v elektronických katalógoch (inštruktáž)
ÚK FiF UK v Bratislave	*OCLC FIRST SEARCH (prezentačný seminár databázy pre pedagógov a vedeckých pracovníkov)
UK v Bratislave	*Slávnostné uvedenie japonskej výpočtovej techniky do prevádzky v multimediálnom kabinete za účasti predstaviteľov japonského zastupiteľstva *Encyklopédie na CD-ROM v multimediálnom kabinete (prednáška)

Nie je možné predstaviť všetkých 1 392 podujatí realizovaných knižnicami, preto ich spomenieme aspoň heslovite:

- besedy so spisovateľmi, ilustrátormi (spolu 123),
- besedy o knihách, knižniciach, spisovateľoch... (208),
- prednášky na tému knižnica, ale aj na tému vlastivednú a protidrogovú (73),

- hodiny informatickej prípravy (129),
- vyučovacie hodiny (34),
- súťaže literárne, výtvarné, v prednese a literárnej tvorbe aj iné (151),
- slávnostné zápisy žiakov 1. a 2. ročníkov ZŠ (71),
- hudobné programy (43),
- hudobno-slovné, recitačné pásma (77),
- predstavovanie nových kníh, prezentácie vydavateľstiev (20),
- vyhodnotenie najaktívnejších – kráľov čitateľov (12),
- stretnutia členov literárnych klubov s verejnosťou,
- dni otvorených dverí, výstavy,
- burzy vyradených kníh atď.

S potešením možno konštatovať, že do TSK sa zapojili aj mnohé obecné knižnice, ktoré prístupnými formami propagovali svoju činnosť:

- vyhodnotenie najaktívnejších čitateľov (OčK, Hontianske Moravce, MsK, Sliač),
- rozšírenie výpožičných hodín v TSK (2 OčK v Žilinskom kraji),
- spolupráca s aktivistami pri vymáhaní nevrátených dokumentov (1 OčK v Žilinskom kraji),
- stretnutie s internetom (OčK, Pukanec),
- besedy pre žiakov OŠ v sídle obce,
- stretnutia dôchodcov v knižnici a mnohé ďalšie.

Náročnou, ale nevyhnutnou aktivitou knižníc je získanie sponzorov. V TSK knižnice dokázali získať okrem „naturálnych“ sponzorských darov na účely konkrétnych aktivít aj dary finančné, resp. knižné. Spolu získali 147 737.- Sk, napr.:

- OčK v Žilinskom kraji na nákup dokumentov (12 850.- Sk),
- podujatím Sponzorstvo na knihy v období január – marec t. r. získala MsK v Bratislave od čitateľov 34 087.- Sk (knihá nakúpená z týchto prostriedkov je označená exlibrisom DAR - čitateľská zbierka v roku 2001),
- dar nadácie Aspekt – 442 kníh v hodnote 100 000.- Sk (SIPK pri SPU v Nitre) atď.

Knižnice venovali pozornosť aj edičnej a propagačnej činnosti. Vydali množstvo propagačných materiálov (sprievodcovia službami, záložky...), personálne bibliografie, odporúčajúce tematické súpisy literatúry a pod.

Knihovnícka verejnosť pozitívne prijala logo TSK a použila ho na propagačných materiáloch k jednotlivým podujatiam. Uvitala aj rozhodnutie správnej rady Slovenskej asociácie knižníc vyhlásiť výtvarnú súťaž na tému Plagát TSK.

Záverom si dovoľujem poďakovať všetkým knihovníkom, ktorí svojou aktivitou a obetavým

úsilím prispeli k naplneniu cieľa vytyčeného vo vyhlásení 2. ročníka TSK. Vďaka patrí aj zástupcom knižníc, členom sekcie verejných knižníc SAK, za ich aktívnu spoluprácu.

60. výročie vzniku Slovenskej národnej knižnice

Mgr. P. Cabadaj

V máji 2001 si naša široká knižničná verejnosť pripomenie 60. výročie konštituovania spolkovej Slovenskej národnej knižnice (SNK), ktorá vznikla v lone Matice slovenskej (MS) v Martine.

Myšlienka budovania národnej knižnice je spojená s MS prakticky od vzniku tejto najstaršej slovenskej kultúrnej ustanovizne. Napríklad jej tajomník Michal Chrástek už v prvom ročníku Letopisu Matice slovenskej (1864) publikoval výzvu, aby do MS posielali po jednej zo všetkých kníh vydávaných na Slovensku.

Zrod SNK bezprostredne súvisel s búrlivým rozvojom vedeckovýskumnej činnosti MS, ktorá od druhej polovice 30. rokov minulého storočia venovala veľkú pozornosť náležitej profesionalizácii svojich mnohorozmerných vedeckých, kultúrnych a osvetových aktivít. Nastupujúca generácia mladých vedeckých a kultúrnych pracovníkov (H. Bartek, L. Novák, A. Mráz, J. Marták, S. Mečiar, J. Cincík, F. Hoffmann a iní), zoskupená okolo správcu MS Jozefa Škultétyho, si bola vedomá dynamického pulzovania moderného života, prekonávala dovtedajšie zaužívané osvetárske hľadiská a všestranne podporovala napredovanie spoločenskovedných disciplín.

Čoskoro po svojom oživotvorení roku 1919 sa MS usilovala získať zhabané a stratené knihy, numizmatické zbierky, archívne fondy... Do Martina sa však vrátili len knižné zbierky, ktoré boli po zákaze činnosti MS prevezené do Nitry (zhruba 10 000 zväzkov). Osobitnú pozornosť venovala MS otázke zlúčenia knižnice Muzeálnej slovenskej spoločnosti s matičnou bibliotékou. K samotnému zlúčeniu týchto knižníc prišlo po dostavaní budovy MS na dnešnej Mudroňovej ulici. Do nového objektu sa presťahovalo okolo 65 000 knižných zväzkov Muzeálnej slovenskej spoločnosti a približne 10 000 knižných jednotiek bývalej matičnej bibliotéky.

To sa už pomaly schyľovalo k času, keď správca MS Jozef Škultéty a knihovníčka Flóra Kleischnitzová prezieravo nastolili a formulovali ideu založenia spolkovej SNK. Vývoj došiel až do takého štádia, že 10. júla 1938 bol položený základný kameň novostavby SNK! Večný problém nedostatku finančných prostriedkov na kultúrne ciele však aj v tomto prípade zohral svoju nevďačnú úlohu – s realizáciou budovy sa nakoniec ani nezačalo.

Dňom vzniku spolkovej SNK je 1. máj 1941, keď na valnom zhromaždení MS prijali delegáti jej stanovú a určili programovú náplň a konkrétne ciele na najbližšie i vzdialenejšie roky. V tejto súvislosti nemožno obísť mená osobností, ktoré stáli bezprostredne pri konštituovaní SNK – Jozef Škultéty, Jozef Čiger-Hronský, František Hrušovský, Anton Augustín Baník, Jozef Cincík, Koloman K. Geraldini... Za všetky spomínané osobnosti

artikuloval poslanie SNK Jozef Čiger-Hronský: „Slovenská národná knižnica má veľké úlohy, ktoré musí splniť, a my všetci máme vážne záväzky, aby sme sa zo všetkých sil starali, aby táto naša inštitúcia mohla splniť, a dobre splniť, svoje povinnosti. Mnoho treba hovoriť, a ešte viac konať, lebo nie je ľahká vec zhodnocovať azda neviditeľnú prácu, nie je ľahká vec pre každého pochopiť bez náležitej prípravy, čo znamená v národe mať zhromaždené, usporiadané a opatrené všetky hodnoty duchovné. Ak sa nájde v národe člen, čo to pochopiť nemôže, musia sa nájsť miesto neho iní dvaja, čo v náležitej miere nahradia nedostatok, lebo tu nebudú nám pomáhať pekné reči, ale skutky, a to skutky veľmi vážne.“ (1943)

Aj keď v správnych grémiách SNK pôsobili popredné osobnosti MS, národná knižnica sa aj napriek tomu profilovala v rokoch 1941 – 1954 ako samostatná právnická osoba, ako skutočná „vrcholná ustanovizeň slovenského knihovníctva so všetkými parametrami legitímnych národných knižníc: budovala národný archív slovacikálnych dokumentov, získavala povinný výtlačok, vytvárala a sprístupňovala slovenskú národnú bibliografiu“ (Miloš Kovačka).

V povojnovom období, najmä však po nástupe komunistickej moci sa viedli intenzívne úvahy o ďalšej existencii SNK. Jestvovali viac-menej dve alternatívy vývoja: prvá vychádzala z predpokladu, že SNK ako samostatný celok bude pričlenená ku Knižnici Slovenskej univerzity, druhá – neskoršia – uvažovala o zriadení národnej knižnice ako samostatného ústavu so sídlom v Bratislave. Pozadie týchto úvah bolo veľmi prosté: totalitný režim sa snažil o čo najväčšie paralyzovanie činnosti MS a významu mesta Martin pre konkrétny dobový časopriestor.

Zložitú situáciu napokon „vyriešil“ zákon Slovenskej národnej rady z 27. apríla 1954, na základe ktorého sa MS zmenila zo spolkovéj ustanovizne na štátny vedecký ústav s funkciami národnej knižnice a knihovedného ústavu. Matica slovenská – Slovenská národná knižnica sa vnútorné pretransformovala na odborné pracoviská – knižnicu, národnú bibliografiu, knihovedné a vedeckometodické stredisko, neskoršie pribudli literárny archív, literárne múzeum, biografický ústav a servisné útvary.

Do kontextu činnosti SNK v MS bola zakomponovaná aj správa historických knižných fondov; tie sa rozmiestnili v rámci 13 pracovísk po celom Slovensku. Išlo vlastne o ich záchranu, pretože, ako je všeobecne známe, bývalé kláštorne a seminárne knižnice komunistická moc „znárodnila“ a predisponovala do „majetku štátu“.

Obdobie rokov 1954 – 1989 sa síce vyznačuje monopolným postavením komunistickej ideológie a jej praktík, avšak z pohľadu SNK v MS sa počas tohto viac ako protirečivého času podarilo zrealizovať významné historické dielo. SNK sa etablovala ako štandardné odborné pracovisko so širokospektrálnou činnosťou. Mala nezastupiteľný podiel pri kreovaní slovenskej knižničnej siete a bola dôstojným partnerom národných knižníc v okolitom i vzdialenejšom svete. Ako spoľahlivý garant a renomovaná vedecká autorita participovala na riešení mnohých významných vedeckovýskumných a vývojových projektoch domácej i medzinárodnej povahy.

Politicko-spoločenský kvas búrlivého obdobia po roku 1989 nemohol obísť ani činnosť a smerovanie MS, ktorá si po dlhých decéniách nedôstojného postavenia hľadala svoju novú tvár, zmysel i adekvátne miesto pod pomyselným slovenským slnkom. A tak sme sa stali svedkami paradoxnej situácie. Na jednej strane dochádza k oživotvorení členej základne MS, no na strane druhej sa kdesi na periférii matičných záujmov ocitli špecializované pracoviská SNK a Pamätníka národnej kultúry (PNK). Situácia nadobudla kritický charakter najmä po prijatí zákona o MS v roku 1997, na základe ktorého sa najstaršia slovenská kultúrna inštitúcia stala verejnoprávnou (rozumej nešťátnou) organizáciou. SNK a PNK v MS ešte viac živorili a odborná verejnosť otvorene poukazovala na nevyhnutnosť prijatia legislatívnej normy, ktorá by okrem iného zadefinovala aj ústrednú národnú ustanovizeň slovenského knižničného systému. Po dlhoročných zložitých peripetiách bol nakoniec Národnou radou Slovenskej republiky prijatý knižničný zákon, ktorý vstúpil do platnosti 1. júla 2000. Predmetný zákon kodifikoval SNK, do ktorej sa inkorporovali pracoviská bývalého PNK v MS, ako vrcholnú inštitúciu nášho knihovníctva (osamostatnila sa od MS a stala sa štátnou rozpočtovou organizáciou). Týmto krokom sa zavŕšil proces dobudovania vrcholných kultúrnych a vedeckých ustanovizní Slovenskej republiky (Slovenské národné divadlo, Slovenská národná galéria, Slovenské národné múzeum, Slovenská akadémia vied a Slovenská národná knižnica).

Pri písaní týchto riadkov si plne uvedomujem historické zásluhy MS pri konštituovaní a následnom rozvoji SNK. Osobne som presvedčený, že SNK nadviaže na všetko pozitívne, čo MS zanechala v súradniciach našej vedy a kultúry. Zároveň verím, že si obidve inštitúcie čoskoro nájdu k sebe prirodzenú cestu a spoločnými silami sa budú usilovať ako zvrchovaní partneri naplňať svoje nezastupiteľné poslanie.

60. výročie vzniku spolkovej SNK si dnešné vedenie národnej knižnice pripomenie v dňoch 22. – 24. mája viacerými podujatiami, na ktorých sa zúčastnia i najvyšší predstavitelia susedných národných knižníc. Na vedeckej konferencii, výstavách či rôznych spoločenských stretnutiach bude určite rezonovať nielen predmetné výročie, ale najmä náročné úlohy, ktoré v podmienkach dravého prieniku najmodernejších informačných technológií čakajú Slovenskú národnú knižnicu na prahu tretieho tisícročia.

Jubilujúca Oravská knižnica

PhDr. Milan Gonda

V máji tohto roku sme oslávili päťdesiate výročie oficiálneho vzniku knižnice, z ktorej sa postupne vyvinula moderná kultúrna inštitúcia – Oravská knižnica v Dolnom Kubíne.

Poskytovanie knižničných služieb úzkemu okruhu inteligencie a neskôr aj širšej verejnosti Dolného Kubína a ostatnej Oravy má však ďaleko dlhšiu históriu, ako je 50 rokov. Ved' poldruha storočia je s Kubínom spätá Čaplovičova knižnica. Priamou predchodkyňou súčasnej knižnice bola Verejná obecná knižnica, ktorá bola založená roku 1924 a začínala

s 200 zväzkami kníh. Na základe vyhlášky Ministerstva informácií a osvety z roku 1950 a po jej rozpracovaní do obežníka Poverníctva informácií a osvety na jar roku 1951 prijali vtedajšie štátne orgány na úrovni okresov opatrenia na vytváranie okresných ľudových knižníc s takým zameraním, ktoré sa potom uplatňovalo a rozvíjalo celé desaťročia; a toto zameranie a úlohy sú podstatou aj dnešnej Oravskej knižnice.

Počiatky oravskej okresnej knižnice boli vlastne veľmi prozaické. V knižnici z roku 1951 by sme však ešte ťažko hľadali črty súčasnej modernej knižnice. Mala neveľký fond (2 200 k. j.) umiestnený v skromnej miestnosti v Čaplovičovej knižnici a pracovala s ním neprofesionálna knihovnička. Knižnica mala zapísaných vyše 220 čitateľov. Okresný národný výbor, odbor kultúry, ju začal evidovať od druhej polovice roku 1951 ako okresnú knižnicu, čo sa pokladá za medzník jej vzniku. Jej prvoradou úlohou bola metodická pomoc ľudovým knižniciam v obciach, a to najmä – ako sa dá dedukovať podľa zachovaných archívnych dokumentov – „pri očiste knižníc od závadnej literatúry“. Roku 1952 nastúpila do knižnice pracovníčka s polovičným úväzkom, ktorá sa na dokumentoch podpisovala ako „okresná ľudová knihovnička“. Od augusta 1954 pribudla v knižnici druhá pracovníčka pani Brigita Smešná, ktorá bola jej vedúcou a od roku 1960 prvou riaditeľkou Okresnej knižnice v Dolnom Kubíne, a to až do roku 1978. Roku 1956 bola prijatá do knižnice v súvislosti s rozširovaním úloh tretia pracovníčka. Po osamostatnení oddelenia pre deti a mládež roku 1960 bola prijatá štvrtá pracovníčka... Konštituovanie okresnej knižnice – ako plne rozvinutej z nášho hľadiska – trvalo zhruba desať rokov a bolo uzavreté roku 1960 po predchádzajúcom prijatí zákona o jednotnej sústave knižníc.

Celý vývoj knižnice možno vnútorne charakterizovať ako postupný kvalitatívny rast. Pokiaľ ide o vonkajšie atribúty knižnice, tak ako aj mnohé iné okresné knižnice, aj ju postihlo množstvo zmien. Pomerne často sa sťahovala, získavala a strácala priestory, menila sa jej organizačná štruktúra, premenovávala sa a v posledných rokoch sa vymenilo viacero osôb na jej čele.

V rámci okresných knižníc na Slovensku patrila vždy k tým lepším. Roku 1959 získala titul Vzorná ľudová knižnica, ktorý bol v tom čase prestížnym ocenením. Potom jeho vlastnenie už iba úspešne obhajovala. Jedným z najsvetlejších období knižnice bola druhá polovica 60. rokov. Vtedy sa v celej republike rozbiehala nová organizačná štruktúra – strediskový systém. Urýchlil profesionalizáciu v obecných knižniciach, znamenal zefektívnenie práce knižníc a bol spojený s takým progresívnym postupom, ako bolo napríklad centralizované dopĺňovanie fondov. Našej knižnici sa podarilo dobre naštartovať tento systém a vytvoriť z neho spoľahlivo fungujúci organizmus, za čo sa knižnici ušlo mnoho uznania. V rokoch 1966 – 1967 prišli do OK Dolný Kubín študovať fungovanie strediskového systému kolegovia minimálne z deviatich okresných knižníc.

V súčasnosti Oravská knižnica zaregistruje ročne približne 6 500 používateľov, z toho je do 5 000 dospelých. Z fondu, ktorý tvorí 87 000 knižničných jednotiek, zrealizuje 250 000 výpožičiek. Donedávna vo svojich priestoroch poskytovala ako jediná v meste možnosť využívať verejnú internetovú stanicu. Vo všetkých oddeleniach je čitateľom k dispozícii asi 140 titulov periodík. V hudobnom oddelení majú návštevníci možnosť vypočuť si

nahrávky na 1 200 CD nosičoch a 1 300 magnetofónových páskach. Nezastupiteľné je jej miesto pri poskytovaní regionálnych informácií.

Cenné služby vie naša knižnica poskytnúť z oblasti regionálnych informácií. Najnovšie sme začali budovať zbierku pohľadníc súvisiacich s regiónom. O nežijúcich osobnostiach Oravy máme kompletné informácie, o žijúcich zaujímavých osobách pôsobiacich tu na Orave zbierame informácie priebežne, venujeme im však zvýšenú pozornosť.

Veľmi dobre sa nám daria kultúrno-výchovné podujatia – hodiny informatickej výchovy, súťaže, autorské besedy, uvádzanie nových kníh do života (od oravských autorov), pekné výsledky začína dosahovať literárny klub mladých autorov Fontána pri našej knižnici, zaujímavé a nekonvenčné sú vystúpenia občianskeho združenia mladých ľudí s názvom diveRzita na pôde knižnice, ktoré sa skladajú z viacerých umeleckých žánrov. V rámci kultúrno-výchovných podujatí sa chceme viac venovať deťom, aby sme si z nich pestovali potenciálnych čitateľov a používateľov, ale aj preto, že deti vedia byť nesmierne vďačné. Tu treba konštatovať, že knižnica má celkovo priaznivé kultúrne zázemie, ktoré je vytvorené v meste Dolný Kubín a regióne Orava. Túto podporu vie knižnica oceniť a náležite ju zasa odplatiť svojmu okoliu.

Aj pre našu knižnicu znamenali 90. roky množstvo zmien. Napriek mnohým nepriemným problémom, ktoré popri nich vyvstali, predsa len možno – hlavne prvú polovicu uplynulého desaťročia – hodnotiť pozitívne. Podarilo sa nám zrealizovať automatizáciu knižničných procesov – máme ju zavedenú v plnej miere. Na základe toho môžeme rozvíjať informatizáciu. Od marca 2000 je v knižnici prístupná verejná internetová stanica ako prvá v Dolnom Kubíne. Je len samozrejme, že teraz už nie je jedinou. Zákony a legislatívne dokumenty od roku 1945 možno študovať v elektronickej podobe vďaka databáze EPRIS. Mali sme aj niektoré iné databázy, ale o ne nebol príliš veľký záujem. Pred nami stojí vybudovanie fondu dokumentov encyklopedického a špeciálneho charakteru na CD-ROM-och, čoho základy sme už položili.

Aj nás v súčasnosti obmedzuje nedostatok finančných prostriedkov a pociťujeme sústavné zhoršovanie materiálnych podmienok. No darí sa nám mnohé z vytvoreného štandardu stále udržiavať a k nejakému výraznému regresu zatiaľ nedochádza. Je pravdou, že pribudlo, a, žiaľ, aj bude pribúdať mnoho čitateľských a používateľských poplatkov, ale občania sú zatiaľ ochotní platiť za možnosť vzdelávania a relaxu.

Za to však očakávajú od nás viac kníh – bestsellerov, vysokoškolských učebníc, odborných publikácií, pekných detských kníh, kníh odporúčaného čítania a viac titulov novín a časopisov. My im to všetko za týchto podmienok nedokážeme zatiaľ splniť, aj keď sa topíme v mori ponúk nádherných a hodnotných kníh a zaujímavých prerodík. Dôvody sú známe. No nie sme až takí bezmocní. Za prostriedky, ktoré nám ostávajú na nákup dokumentov, vieme v rámci našich možností vybrať to najlepšie, najhodnotnejšie a najpotrebnejšie, lebo máme erudovaných pracovníkov. Našu akvizíciu vedia oceniť uznanliví čitatelia, a to nás povzbudzuje.

Súčasný nedostatok finančných prostriedkov zahmlieva perspektívu ďalšieho rozvoja

knižnice. Napriek tomu zintenzívňujeme naše pokusy o začatie pristavby Oravskej knižnice a rekonštrukciu jej terajšej budovy. Vznikli by tak veľmi pekné priestory, v ktorých by sa dali realizovať projekty, kde knižnica vystupuje ako komunitné centrum alebo sa podieľa na rozširovaní participácie občanov na verejných záležitostiach mesta. Toto je futuristická vízia, ale nakoniec možno týmto smerom sa bude rozvíjať zmysluplná činnosť regionálnych a mestských knižníc v budúcnosti. No kedy to bude?

Vieme, že v súčasnosti naše úsilie sa rovná boju s veternými mlynmí. Cítíme však povinnosť v tejto veci konať, lebo za uplynulých desať rokov boli na rekonštrukciu vypracované až dva projekty za úctyhodnú čiastku, pričom k druhému bolo vydané aj stavebné povolenie s platnosťou do septembra 2001...

Keď sme podrobne študovali v archívnych dokumentoch vývoj Oravskej knižnice, nenašli sme za celých 50 rokov ani krátky časový úsek, povedzme troch rokov, v ktorom by všetko fungovalo bez problémov a nebolo by potrebné s niečím zápasiť. Vždy to chcelo trpezlivosť, nápady a nadchnutie sa pre ne, osobné nasadenie a obetavosť. Za to sa knihovníckam dostalo často vlašného ocenenia, ba skôr nedocenenia – finančného aj morálneho. Napriek tomu knižnica išla dopredu. A tak povzbudením k optimizmu môže byť myšlienka, že existuje akýsi utajený pokrok, ktorý sa dá zistiť až pri spätnom hodnotení. Nech je to už akokoľvek s knižničnou evolúciou, Oravská knižnica sa bude jednoznačne usilovať, aby nestratila svoju pozíciu v meste a v regióne, ktorú si vytvorila za predchádzajúcich päťdesiat rokov.

50 rokov činnosti Gemerskej knižnice Pavla Dobšinského v Rožňave

Lubica Kundrátová

Knižnica je tradičnou kultúrne-informačnou a vzdelávacou inštitúciou, ktorá spracováva, uchováva a sprístupňuje knižničný fond verejnosti, zabezpečuje slobodný prístup k informáciám na rôznych druhoch nosičoch, podporuje celoživotné vzdelávanie občanov.

Gemerská knižnica Pavla Dobšinského v Rožňave plní úlohu mestskej knižnice v meste Rožňava a zároveň je regionálnou knižnicou pre celý okres.

Svoju históriu knižnica začala písať práve pred päťdesiatimi rokmi, keď Rada ONV v Rožňave na svojom zasadnutí 30. marca 1951 dáva súhlas na zriadenie Okresnej ľudovej

knižnice. Slávnostné otvorenie pre verejnosť bolo 26. decembra 1951.

Základný fond tvorili knihy zrušených spolkových knižníc, bývalých mestských verejných

knížnic. Knižnica svoju činnosť začala s fondom 3 500 zväzkov. Po spracovaní týchto zbierok už roku 1952 mala knižnica 560 čitateľov a vypožičala 5 580 kníh. Do roku 1954 patrila k Osvetovému domu, potom sa stala samostatne hospodáriacou jednotkou.

Prudký rozvoj knižnice možno datovať od r. 1954, a to nielen rastom fondov, čitateľov a vypožičiek, ale najmä rozsahom činnosti a kvalitou práce. Ku knižnici už v týchto rokoch patrilo 52 obcí, kde sa postupne vytvárali obecné ľudové knižnice. Vydaním nového knižničného zákona č. 53/1959 sa okresná knižnica stáva strediskom metodickej, bibliografickej, informačnej a medziknižničnej výpožičnej služby pre celú sústavu knižnic v rámci svojej pôsobnosti.

Roku 1963 bolo v okresnej knižnici vytvorené samostatné oddelenie bibliografiko-informačnej a regionálnej literatúry; bolo to jedno z prvých oddelení vytvorených na Slovensku.

Prudký rozvoj mesta, zvýšenie počtu obyvateľov a vytváranie nových sídlisk si vyžiadalo zriaďovanie ďalších špecializovaných oddelení a pobočiek. Postupne na území mesta bolo zriadených viacero pobočiek. Nová koncepcia knihovníckej práce na vidieku prináša v roku 1968 budovanie strediskového systému, vytvára sa 11 strediskových knižnic so 67 pobočkami a 9 samostatnými MLK. Roku 1975 sa otvorením samostatného oddelenia politickej a náučnej literatúry rozširuje práca s touto literatúrou a vylepšujú sa priestorové podmienky.

Roku 1982 okresná knižnica ako tretia knižnica v kraji 1. októbra zriaďuje hudobné oddelenie a roku 1985 po rozšírení priestorov v oddelení náučnej literatúry začala činnosť samostatná študovňa a čítareň.

Okresná knižnica počas uplynulých 50 rokov bola umiestnená vo viacerých prenajatých priestoroch a časté sťahovanie oddelení značne sťažovalo prácu knihovníkov.

Od roku 1993 sa postupne začal spracovávať knižničný fond prostredníctvom knižnično-informačného systému LIBRIS a od roku 1999 všetky oddelenia poskytujú svoje služby prostredníctvom tohto systému.

V súčasnosti naša knižnica sídli v 5 budovách (v prenájme), kde poskytuje svoje služby používateľom.

K 31. decembru 2000 sme vykazovali stav knižničného fondu v počte 97 014 k. j., z toho 92 618 kníh a 4 396 špeciálnych dokumentov. Do knižnice sa zapísalo 3 852 používateľov, ktorí si vypožičali 201 748 k. j. V minulom roku Gemerskú knižnicu P. Dobšinského navštívilo 50 843 používateľov. Pre verejnosť bolo zrealizovaných 325 vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí. Gemerská knižnica P. Dobšinského je napojená na internet, čím poskytuje informačné služby používateľom a záujemcom aj cez túto medzinárodnú informačnú sieť. Zriadená bola nová služba – elektronická pošta (e-mail) – pre verejnosť, poštové schránky pre používateľov. Z pracovníkov knižnice bol vytvorený tím na vytvorenie a priebežnú aktualizáciu webových stránok knižnice.

Gemerská knižnica P. Dobšinského v Rožňave metodicky usmerňuje aj činnosť knižníc v okrese, aktívnu pomoc poskytuje obecným úradom aj knižniciam na požiadanie.

V okrese evidujeme 61 knižníc, z toho 1 regionálnu knižnicu, 1 mestskú, 7 obecných knižníc s profesionálnym pracovníkom a 52 obecných knižníc s neprofesionálnym pracovníkom.

Knižnica Antona Bernoláka v Nových Zámkoch sa predstavuje

Marta Szilágyiová

Knižnica Antona Bernoláka v Nových Zámkoch (predtým Okresná knižnica v rokoch 1951 – 1995 a Požitavská knižnica v rokoch 1996 – 2000) je verejnou regionálnou knižnicou a plní funkciu mestskej knižnice v Nových Zámkoch, okresnom sídle s vyše 43 000 obyvateľmi slovenskej, maďarskej a rómskej národnosti. Toto multikultúrne prostredie predurčuje knižnicu byť sprostredkovateľom v dialógu medzi kultúrami národa a etnických skupín a napomáhať rozvoj stredoeurópskeho povedomia. Cieľom našej knižnice je podporovať osobnostný rozvoj obyvateľstva regiónu aj rôznymi kultúrno-vzdelávacími aktivitami v duchu tolerancie, humanity a demokracie.

Hlavným poslaním Knižnice Antona Bernoláka (ďalej len KAB) v súlade so zriaďovacou listinou vydanou KÚ v Nitre k 1. aprílu 1999 a zákonom o knižniciach č. 183/2000 Z. z., ako aj Manifestom UNESCO o knižniciach je budovanie, uchovávanie univerzálneho knižničného fondu a poskytovanie knižnično-infomačných služieb používateľom sprístupnením kultúrneho dedičstva obsiahnutého v literatúre, tlači a v špeciálnych dokumentoch v súlade s demokratickými a humanistickými ideálmi a právom občanov na informácie. Informácie obsiahnuté takmer v 138 000 knižničných jednotkách ročne využíva v priemere 5 000 používateľov, ktorí si požičávajú okolo 350 000 zväzkov kníh, periodík a špeciálnych dokumentov. Ročne knižnicu navštívi asi 70 000 návštevníkov. Naplňovať hlavné poslanie knižnice v súčasných zložitých podmienkach (na prahu reformy štátnej správy a pri nedostatku finančných zdrojov) je čoraz ťažšie. Napriek tomu sa 22 odborných pracovníkov každodenne snaží v okruhu svojej pôsobnosti u čitateľov od detstva vytvárať a posilňovať čitateľské návyky, podporovať vzdelávanie a povzbudzovať kreativitu, poskytovať všetky druhy informácií, a to tak regionálne, ako aj informácie získavané z vonkajších informačných zdrojov s využitím internetu a tým podporovať rozvoj počítačovej gramotnosti. V neposlednom rade sa pracovníci knižnice usilujú humánne pracovať s handicapovanými, sociálne slabšími a staršími skupinami používateľov.

Prvý rok tretieho tisícročia a začiatok 21. storočia sa v našej knižnici nesie v znamení 50.

výročia vzniku okresnej knižnice, preto dovoľte stručný výpočet dôležitých významných medzníkov v živote knižnice:

1926 – Uznesenie mestskej rady – vytvorenie dvoch knižníc (s knižným fondom v jazyku maďarskom a s knižným fondom v jazyku slovenskom – Mestská knižnica).

1945 – Počas bombardovania Nových Zámkov zničená väčšina zariadenia a kníh, zachránených iba 3 000 zväzkov.

1951 – Výnosom Povereníctva informácií a osvety č. 644/1951 sa zriadila z Mestskej knižnice Okresná ľudová knižnica – neskôr Okresná knižnica – názov do r. 1995 (sídlila v budove Grémia, Björnsonova ul.).

1956 – Knižnica presťahovaná do budovy Rímskokatolíckeho farského úradu na Hlavnom námestí.

1972 – Vytvorenie oddelenia politickej literatúry v budove Mestského úradu na Hlavnom námestí, od r. 1990 – oddelenie odbornej literatúry.

1973 – Začína vychádzať regionálny časopis Knižovnícky svet. Otvorenie prvej pobočky knižnice (1973 – 1997).

1975 – Zriadenie miesta obsluhy v Klube dôchodcov.

1976 – Otvorenie pobočky 2 (Ul. SNP 32).

1977 – Okresná knižnica umiestnená do administratívnej budovy na Tureckej ulici (okrem detskej a odbornej literatúry).

1979 – Svoju činnosť začalo špecializované hudobné oddelenie.

1989 – Zriadený úsek bibliografie a regionalistiky.

1991 – Nákup prvého PC, kopírovacieho stroja a softvéru PARIS na oddelenie odbornej literatúry.

1992 – Získanie licencie na program BISYS. Zriadenie pobočky 3 (zrušená r. 1997).

1993 – Získanie licencie na program Micro CDS/ISIS, ver. 2.3.

1994 – Knižnica sa stáva pobočkou Slovenskej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebandu v Levoči a začína poskytovať služby nevidiacim a slabozrakým.

1996 – Zmena názvu na Požitavskú knižnicu. Strata právnej subjektivity a začlenenie do Požitavského regionálneho centra. Začiatok automatizácie KF v softvéri SMART LIB 3.0.

1997 – Skončenie dvoch etáp rekonštrukcie oddelenia odbornej literatúry vytvorením štyroch podstropných galérií, čím sa zdvojnásobil priestor oddelenia.

1999 – Znovuzískanie právnej subjektivity zriaďovacou listinou KÚ v Nitre k 1. aprílu 1999.

2000 – Premenovanie knižnice na Knižnicu Antona Bernoláka v Nových Zámkoch (Anton Bernolák je pochovaný v Nových Zámkoch).

2000 – Ďalší rozvoj automatizácie knižnice zakúpením knižničného softvéru RAPID Library, doplnenie hardvéru a napojenie sa na internet (e-mail pre používateľov, webová stránka knižnice).

Knižnično-informačné fondy tvoria chrbtovú kosť knižnice, v súčasnosti je ich skladba takáto: knižničné jednotky spolu – 137 817; odborná literatúra pre dospelých – 43 749; krásna literatúra pre dospelých – 56 184; odborná literatúra pre deti – 6 933; krásna literatúra pre deti – 23 513; špeciálne dokumenty – 7 438; audiovizuálne dokumenty – 7 361; elektronické dokumenty – 77.

Jazykové členenie literatúry: slovenská a česká – 62 %; maďarská – 33 %; cudzojazyčná – 5 %.

Služby pre verejnosť, ktorých základnou formou sú absenčné a prezenčné výpožičky a zahŕňajú i bibliograficko-informačné služby, kladú čoraz vyššie nároky na pracovníkov útvaru knižnično-informačných služieb. Roku 2000 totiž oddelenia odbornej, krásnej a detskej literatúry, oddelenie hudobné, dve pobočky knižnice a najmä úsek regionalistiky a bibliografie poskytli dovedna vyše 5 000 bibliografických a faktografických informácií.

Knižnica A. Bernoláka v súlade s víziou Európy skladajúcej sa z občiansky silných a relatívne samostatných regiónov kladie veľký dôraz na prácu s regionálnymi dokumentmi, a to od zhromažďovania až po sprístupnenie používateľom, uvedomujúc si ich narastajúci význam a nezastupiteľný vklad do kultúrneho dedičstva, čoho dôkazom je aj veľký záujem verejnosti o výstavu Mesto Nové Zámky v zrkadle histórie a literatúry, na ktorej v rámci 2. ročníka Týždňa slovenských knižníc bolo prezentovaných 145 diel autorov súvisiacich s našim mestom. Niektoré sú historicky veľmi vzácne. Katalóg výstavy je prístupný aj na internete, ako i Ročenka Okres Nové Zámky v tlači, vydávaná pravidelne od roku 1993. Z edičných aktivít našej knižnice v uplynulom období sú záujemcami vyhľadávané Osobnosti kresťanského duchovného života, katalóg, ktorý bol vydaný v Roku kresťanskej kultúry a obsahuje biografické údaje vyše 500 duchovných z regiónu, ako aj biografický slovník Hudobníci okresu Nové Zámky, ktorý vyšiel v roku 2000 dvojjazyčne.

Kultúrno-vzdelávacia činnosť a prezentácia knižnice podujatiami pre verejnosť v spolupráci s kultúrnymi a školskými zariadeniami sa stala stálou aktivitou kolektívu KAB. Špecifikom a tradíciou našej knižnice pri rozvíjaní kultúrnych aktivít sú klubové formy. Pri knižnici v súčasnom období pôsobia pri oddeleniach služieb štyri kluby:

Klub Orion, ktorý už 12 rokov združuje milovníkov sci-fi literatúry, sa schádza raz za dva týždne a sponzorsky vydáva občasník Fanzín Orion. Usporadúva prednášky, besedy a videoprojekcie. V roku 2000 najvydarenejšie boli návštevy spojené s besedami s Ivanom Bellom, prvým slovenským kozmonautom, a s Gustávom Murínom, predsedom Slovenského PEN centra, o víziách tretieho tisícročia.

Literárny klub organizuje pravidelné mesačné tematické večery prózy a poézie určené verejnosti. Má za sebou šesťročné pôsobenie a patrí medzi najlepšie na Slovensku. Najvydarenejšie podujatia v roku 2000 boli beseda s básnikom Jánom Buzássym, krst knihy regionálnej rómskej autorky, členky klubu, A. Szulcsányiovej a pred pár dňami

beseda so spisovateľom a novinárom Ľubošom Juríkom, rodákom z nášho mesta.

Klub hudobnej mládeže usporadúva v spolupráci so ZUŠ spoločné hudobné popoludnia. Pracuje už 16 rokov.

Výtvarný klub pracuje pri oddelení odbornej literatúry necelý rok. Schádza sa raz za dva týždne a pracuje s umenovednou literatúrou.

Knižnica úspešne spolupracuje aj s občianskym združením *Návrat*, ktoré je klubom pestúnskych rodín. Na Vianoce sme uskutočnili burzu šatstva, hračiek a kníh.

V tomto roku predpokladáme založenie *Hevi klubu* pri oddelení pre deti a mládež.

Metodickú a poradenskú činnosť vykonáva knižnica v súlade so zriaďovacou listinou predovšetkým v 61 obecných a 2 mestských knižniciach. Vzhľadom na pretrvávajúce finančné problémy, žiaľ, nie je možné metodické návštevy realizovať v plnom rozsahu. Čiastočné zlepšenie očakávame od vydávania metodického občasníka, ktorého prvé číslo sa pripravuje do tlače. Z odborných seminárov pre knihovníkov regiónu boli prínosom semináre o informačnej výchove detí v knižnici, o práci s handicapovanými deťmi a práci s rómskymi občanmi.

V rámci ďalšieho vzdelávania pracovníkov knižnice sme sa zúčastnili, a to napriek nedostatku financií, niektorých významných odborných seminárov, konferencií a stáží. Vyzdvihla by som najmä týždennú stáž 5 pracovníkov KAB v knižniciach v Maďarsku so zameraním na automatizáciu knižničných procesov vďaka medzinárodným kontaktom a dlhoročným priateľským vzťahom a prácu s detským čitateľom v župných a mestských knižniciach v Szentendre, Kecskeméte, Szolnoku, Szegede, Gyule a Békéscsabe, ktorá sa mohla uskutočniť vďaka grantu z MK MR prostredníctvom Župnej knižnice (Pest megye) v Szentendre, ako aj účasť na medzinárodnom stretnutí knihovníkov zo strednej Európy v Budapešti alebo medzinárodnom seminári v rámci EÚ Publica k metodike písania projektov a štipendijný pobyt mladých knihovníkov v Župnej knižnici v Békéscsabe.

KAB považuje vzťahy vzájomnej koordinácie a kooperácie za najdôležitejšie vzťahy v rámci Nitrianskeho regiónu v euroregionálnom zoskupení Váh – Dunaj – Ipeľ, na ktorých participuje, a ktorého aktivity sa sľubne rozvíjajú i v rámci cezhraničnej spolupráce. Okrem prirodzenej spolupráce s knižnicami v slovenskom národnom knižničnom systéme (SNK, UK, KŠK), ako aj orgánmi štátnej správy a miestnych samospráv naša knižnica spolupracuje s občianskymi združeniami Bibliotheka Kaláka a Róm klubom pri realizácii spoločných projektov, ako aj s priaznivcami knižnice. Nedostatok štátnych finančných zdrojov nás totiž núti hľadať mimorozpočtové, aspoň doplnkové zdroje, a to najmä na dopĺňovanie KF, nakoľko zo štátneho príspevku sa nám neušlo nič za uplynulých 5 rokov.

Z mimorozpočtových zdrojov sa v roku 2000 z rozpracovaných 11 projektov, z ktorých bolo 8 úspešných, ako i ďalších významnejších sponzorských darov podarilo doplniť knižničné zbierky o 967 knižničných jednotiek a uskutočniť aktivity v rámci projektov Kultúra – kniha – Rómovia, Ľudia – informácie – vzdelanie, ďalej získať exlibris knižnice,

vytlačiť 10 000 kusov čitateľských preukazov a propagovať činnosť knižnice v médiách. V tomto úsilí pokračujeme aj v tomto roku. Z 12 projektov sa javí zatiaľ 5 úspešných. To by nám malo pomôcť zmierniť náš donkichotský zápas o dôstojné miesto knižnice v spoločnosti, v ktorom ale navzdory tomu nemienime prestať.

Rok 2001 nebude pre Knižnicu Antona Bernoláka v Nových Zámkoch ľahký, lebo práve v roku 50. výročia založenia knižnice sa budeme musieť kvôli rozsiahlej rekonštrukcii dočasne vysťahovať do náhradných priestorov na obdobie približne 9 mesiacov z administratívnej budovy Slovenskej poisťovne, v ktorej je knižnica, okrem oddelenia odbornej literatúry a pobočiek, od roku 1977 umiestnená. Po návrate budeme pôsobiť v estetickjších, ale aj finančne náročnejších podmienkach.

INFORMÁCIE

Zo života SAK

◆ Z valného zhromaždenia SAK

Na valnom zhromaždení SAK, ktoré sa uskutočnilo v Slovenskej národnej knižnici v Martine dňa 29. marca 2001, sa zúčastnilo 47 členských knižníc SAK a 9 hostí.

Predsedníčka SAK Mária Kadnárová oboznámila prítomných s činnosťou SAK od jej posledného valného zhromaždenia. Vo svojom referáte venovala pozornosť formovaniu orgánov SAK, žiadostiam o granty, príprave a zabezpečeniu Týždňa slovenských knižníc a v tejto súvislosti aj propagácii, tvorbe webovej stránky a plánu úloh i podujatí SAK na rok 2001.

Hospodárskej agende sa venovala Helena Pangrácová, ktorá predložila prítomným návrh rozpočtu SAK na rok 2001 (príl. 3). Správu kontrolnej a revíznej komisie SAK za uplynulé obdobie od posledného VZ SAK predniesol M. Gonda.

V diskusii vystúpila V. Baničová z Považskej Bystrice, ktorá tlmočila názory viacerých prítomných na zracionalnenie organizácie Týždňa slovenských knižníc v budúcom roku. Podobný námet už správna rada SAK zaznamenala a uplatní ho pri príprave ďalšieho ročníka TSK.

Návrhová komisia konštatovala, že valné zhromaždenie SAK je uznášaniaschopné, a tak prítomní rokovali o návrhu uznesení, ktoré schválili prítomní v nasledujúcom znení:

Valné zhromaždenie SAK

a) *schvaľuje:*

- výšku členského príspevku na rok 2001 v nezmenenej výške;
- návrh rozpočtu na rok 2001;
- správu kontrolnej a revíznej komisie SAK;

b) *berie na vedomie:*

- prijatie nových členov SAK – Gemerskú knižnicu P. Dobšinského v Rožňave, ÚVTI pre pôdohospodárstvo v Nitre, Knižnicu J. Kollára v Kremnici;
- správu o činnosti od posledného VZ SAK;
- plán odborných podujatí na rok 2001;

c) *odporúča:*

- pravidelne zasielať zmeny adries, mien a telefónov do Adresára SAK.

◆ Zo zasadania správnej rady SAK

Zasadanie správnej rady SAK (ďalej SR SAK) sa uskutočnilo dňa 29. marca 2001 v Slovenskej národnej knižnici v Martine.

Kontrola uznesení ukázala, že väčšina vytýčených úloh sa splnila. Pozornosť prítomných sa sústredila na:

- informácie o zabezpečení Týždňa slovenských knižníc a jeho mediálnej kampani zo strany SR SAK a príprave jeho celoslovenského vyhodnotenia, ako aj na pripomienky členských knižníc k organizácii celoslovenských ústredných podujatí;
- prípravu stanoviska SAK k Programu elektronizácie knižníc;
- zabezpečenie seminára akademických knižníc (18. júna 2001 v Žiline);
- prípravu seminára o autorských právach v elektronických médiách (19. júna 2001 v Žiline).

V súvislosti s valným zhromaždením sa SR SAK venovala návrhu rozpočtu SAK na rok 2001, predkladanej správe očinnosti SAK za uplynulé obdobie, vytvoreniu novej webovej stránky SAK. Ďalej prerokovala písomné podnety z členských knižníc (Týždeň slovenských knižníc, zákon č. 441/2000, monitoring), oznamy (OZ pracovníkov knižníc), pozvania na podujatia v SR i zahraničí, prijatie nového člena - Knižnice J. Kollára v Kremnici.

Správna rada SAK

schválila:

- prihlášku novej členskej knižnice - Knižnice J. Kollára v Kremnici;
- návrh rozpočtu na rok 2001;
- výšku členských príspevkov na rok 2001 v nezmenenej výške;
- finančný príspevok na Týždeň slovenských knižníc pre UKB, SNK a KŠK, Zvolen;
- príspevok 350,- Sk na jednu osobu na INFORUM pre členské knižnice SAK;
- ročnú odmenu pre správcu webovej stránky SAK 3 000,- Sk;
- dohodu o spolupráci s EBLIDA na príprave národného seminára CELIP;

berie na vedomie:

- informáciu M. Sakálovej o zabezpečení národného seminára CELIP a návrh čerpania pridelených finančných prostriedkov - 1800 EUR.

◆ Oznamy

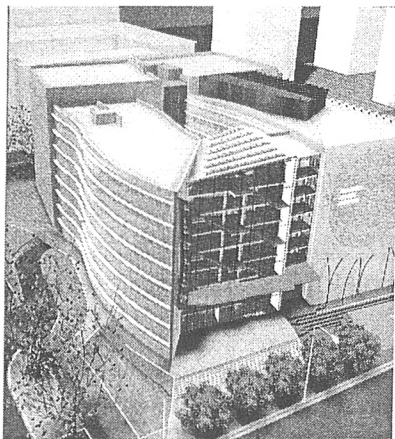
- Na III. zjazde Odborového zväzu pracovníkov knižníc SR bol zvolený nový výkonný výbor a predsedníčka. Zmenilo sa aj sídlo, preto oznamujeme nové údaje:
 1. adresa: Odborový zväz pracovníkov knižníc SA, Furdekova 15, 851 04 Bratislava (písomný kontakt);

2. predsedníčka: Jana Tóthová, vedúca útvaru knižnično-informačných služieb, Miestna knižnica Petržalka, 851 04 Bratislava, tel.: 071 6225 0259, mobil: 0905 816551.

- SR SAK na svojom zasadaní 29. marca 2001 dôkladne prediskutovala problém monitoringu tlače. Vzhľadom na súčasnú situáciu členských knižníc sa po výmene stanovísk a názorov rozhodla monitoring dočasne pozastaviť (Zápisnica, bod 7/c).

L. Č.

Zase nová budova knižnice – a zase inde (Moravská zemská knižnica v Brne)

Situácia v investovaní do knižníc bola až do začiatku 90. rokov takmer rovnako pochmúrna v oboch častiach bývalého Česko-Slovenska. Po rozdelení sa však v jednej z nových republík táto skutočnosť zmenila o poznanie k lepšiemu. Asi nebudete dlho hádať, v ktorej z republík to bolo. Nemám k dispozícii presné čísla, no azda postačí aj konštatovanie, že k dnešnému dňu sa v ČR postavilo niekoľko nových knižníc (napr. Liberec a naposledy Brno) a zrekonštruovalo sa okolo 70 starých budov a priestorov. Pritom je pozoruhodné, že v susednej republike žijú takmer rovnakí ľudia a budujú tam takmer rovnaký systém, len tie výsledky sú (aspoň v oblasti knihovníctva) takmer neporovnateľné. Kto za to môže? Ponúka sa celá plejáda viníkov:

napr. Turci (plienenie), Maďari (tisícročný útlak), Česi (čechoslovakizmus), ľudáci (hnedá totalita), komunisti (červená totalita), alebo žeby my sami? A práve teraz, keď si konečne vládeme sami? Nuž aj takéto otázky napadli človeka, ktorý sa zúčastnil na slávnostnom otvorení už spomínanej novej budovy Moravskej zemskej knižnice Brno. Samotná budova je pozoruhodné architektonické dielo, o ktorom by bolo možné napísať priam román. Načo však trápiť slovenských knihovníkov tiesniacich sa vo všelijakých provizóriách podrobným opisom príjemných a klimatizovaných pracovných priestorov novej budovy brnianskych kolegov? Bohato stačí, keď skonštatujeme, že nič podobné na Slovensku jednoducho nemáme a že ak v dohľadnom čase nepostavíme novú budovu CVTI SR, ani tak rýchlo mať nebudeme!

Týmto by sme v podstate mohli aj skončiť. No predsa – skúsme sa pozrieť, ako sa podarilo zrealizovať takýto objekt, a tam hľadať zdroje inšpirácie či poučenia pre nás.

V prvom rade mesto Brno **DAROVALO** knižnici pozemok v lukratívnej lokalite blízko centra a v blízkosti areálu vysokých škôl. Porovnajme tento prístup s prístupom predsta-

viteľov mesta Bratislava k žiadosti CVTI SR o odkúpenie (za úradný odhad) pozemkov potrebných na stavbu novej budovy Centra. Odkúpenie síce bolo možné, ale za trhové ceny, čo si CVTI SR ako príspevková organizácia jednoducho nemohla dovoliť, a o darovaní sa ani nehovorilo. Na druhej strane treba priznať, že na tomto mieste už stojí ďalšia krásna banková budova...

Druhý fakt je **ohromujúca rýchlosť výstavby** tejto budovy za viac ako 500 mil. Kč – len dva a pol roka! Tu však chcem pripomenúť, že som si takmer istý, že slovenskí stavbári by tiež dokázali stavať podobne rýchlo i kvalitne, ale čo je pre nás prakticky nepredstaviteľné, je **tempo, akým politici, poslanci a v neposlednom rade i českí úradníci dokázali veci takpovediac zariadiť či zúradovať a dosiahnuť tak plynulé financovanie** takej totálne neziskovej záležitosti, akou je budova akejkoľvek knižnice. Veď to stavali tak rýchlo, ako sa na Slovensku stavajú akurát tie spomínané banky či iné finančné inštitúcie.

Za tretiu v našich podmienkach takmer neveriteľnú skutočnosť považujem fakt, že **rozhodujúcu väčšinu zákaziek na tejto budove realizovali domáce, teda české firmy**. Je pritom príznačné, že túto úlohu brali nielen ako príležitosť zarobiť si, ale aj za určitý druh vyznamenania, že sa môžu podieľať práve na realizácii takejto stavby. Výpočet zaangažovaných českých firiem je impozantný a začína pražskou projekčnou kanceláriou ONYX (priemerný vek zamestnancov pod 30rokov!), pokračuje veľkou a známou akciovou spoločnosťou UNISTAV, a. s., Brno a končí hoci družstvom z Jaroměřic, ktoré dodalo kompletný interiér.

V tomto výpočte inšpiratívnych skutočností by sa, pochopiteľne, dalo pokračovať, no myslím, že ešte jednu vec treba osobitne zdôrazniť, a to skutočnosť, že **vec budova MZK v Brne** sa stala vskutku vecou celobrnianskou a možno i celočesko-moravskou. Ukázalo sa, že reálny lokálpatriotizmus bez slovného balastu a búchania sa do prs či preskakovania vatier napodiv účinne funguje aj v 21. storočí, prepĺnenom globalizáciami všetkého druhu! Len na dokreslenie situácie spomeňme, že finančnú pomoc poskytli také inštitúcie, ako napr. Komerční banka či Česká spořitelna, teplárne zaistili prekládku sietí, energetici prípojku vysokého napätia – a tak by sa dalo pokračovať ešte dlho, aspoň tak dlho, ako trvalo odovzdávanie pamätných medailí na slávnostnom otvorení budovy.

Záujemcov o podrobnejšie informácie o novej budove nepochybne uspokojí stránka www.mzk.cz.

Ing. Oleg Cvik, CVTI SR

Národný seminár CELIP „Prístup k elektronickým zdrojom: otázky licencií“

(Žilina 19. jún 2001, 9,00 – 16,00 hod.)

Slovenská asociácia knižníc – sekcia akademických knižníc organizuje v rámci projektu CELIP (Central and European Licensing Information Platform) Národný seminár o licenciách ako pokračovanie tradičného Seminára akademických knižníc (ktorý sa uskutoční 18. 6. 2001 v Žiline). Seminár CELIP sa bude konať následne 19. júna 2001 pod názvom Prístup k elektronickým zdrojom: otázky licencií. Cieľovým publikom sú predovšetkým knižnice (ale aj iné podobné typy pracovísk, najmä archívy a múzeá), ktoré ešte len začínajú zbierať skúsenosti v oblasti licenčného prístupu. Z tematickej špecifikácie seminára vyplýva, že organizátori sa zameriavajú najmä na sieťovo prístupné informačné zdroje a vedome sa chcú vyhnúť príbuzným, avšak z hľadiska technologických i právnych aspektov odťažitým problémom využívania audiovizuálnych dokumentov či digitalizácie tradičných dokumentov v knižniciach.

Program podujatia sa zameria na nasledujúce problémové okruhy:

- prezentácia zmien v práci knižníc v elektronickom prostredí – licencie a konzorciá,
- prezentácia dokumentu Stanovisko CECUP (Central and Eastern European Copyright User Platform) k právam používateľov v elektronických publikáciách,
- prehľad medzinárodnej situácie v oblasti licencií, modelové licencie a licenčné princípy,
- aktuálny stav v návrhu smernice EÚ o autorskom zákone,
- prezentácia European Copyright Focal Point vrátane webových stránok CECUP,
- obchodné a zmluvné právo v SR,
- prehľad domácich skúseností s ohľadom na licenčný prístup k elektronickým publikáciám,
- diskusia o možných riešeniach.

Hlavnou prednášateľkou seminára bude pani Tuula Haavisto z Fínska, ktorá sa problematike autorského práva a licencií aktívne venuje v rámci EBLIDA. Pani T. Haavisto bude prednášať v angličtine, účastníci budú mať k dispozícii simultánny preklad. Ďalej prisľúbili účasť:

- JUDr. Andrea Moravčíková (PrF UK, Bratislava) – právne aspekty licencií z hľadiska aktuálnej legislatívy v SR (obchodný zákonník);
- PhDr. Marcela Horváthová (ÚK SAV, Bratislava) – skúsenosti s využívaním licenčného prístupu k elektronickým zdrojom na základe projektu IDEAL;
- Ing. Ľubica Kosková (OSI, Bratislava) – skúsenosti z projektu EIFL.

Odborným garantom seminára je PhDr. Jaroslav Šušol, PhD. (KKIV FiF UK).

Bližšie informácie o zameraní projektu i seminára, ako aj množstvo užitočných informačných zdrojov k problematike možno nájsť na stránke CELIP: www.eblida.org/celip.

V prípade záujmu o účasť na seminári skontaktujte PhDr. Martu Sakalovú na adrese: Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity, Ul. vysokoškolská 24, 011 84 Žilina, (sak@uknovell.utc.sk) najneskôr do 11. mája 2001. Vybraným účastníkom SAK hradí cestovné a ubytovanie.

PhDr. Jaroslav Šušol, PhD.

Celosvetová PEN knižnica

Štvrtok 22. februára 2001 bol pre Filozofickú fakultu Univerzity Komenského slávnostným dňom. Dekan fakulty doc. PhDr. Ladislav Kiczko, CSc., a predseda Slovenského PEN centra RNDr. Gustáv Murín, CSc., v prítomnosti prorektora UK prof. RNDr. Dušana Mlynarčíka, DrSc., podpísali pri príležitosti slávnostného otvorenia Celosvetovej PEN knižnice dohodu o spolupráci.

Slovenské PEN centrum, napojené na sieť jedinej celosvetovej spisovateľskej organizácie, získava publikácie, ktorých umelecká i ideová hodnota je nesmierna, nemá však možnosť ich adekvátne využiť. Filozofická fakulta UK má optimálne predpoklady na využitie takýchto kníh, nemá však finančné prostriedky na ich získanie. Na základe vzájomnej spolupráce sa v rámci Ústrednej knižnice Filozofickej fakulty UK vytvorí Celosvetová PEN knižnica.

Cieľom dohody o spolupráci je zhromažďovať a uchovávať knihy v cudzích jazykoch získané darom z PEN centier na celom svete (asi 130 centier všetkých kontinentov a jazykov národov i národností) a poskytovať ich na štúdium čitateľom Ústrednej knižnice Filozofickej fakulty UK, ktorí sa zaoberajú zahraničnou literatúrou, cudzími jazykmi, alebo z iných dôvodov siahnu po knihách, ktoré inak nie sú na Slovensku dostupné.

Slovenské PEN centrum sa zaväzuje bezplatne odovzdať Ústrednej knižnici Filozofickej fakulty UK všetky už získané cudzojazyčné publikácie, využívať všetky svoje kontakty na stále dopĺňanie tohto základného fondu, propagovať túto unikátnu knižnicu a zvyšovať jej prestíž organizáciou literárnych stretnutí autorov kníh uchovávaných v knižnici najmä so študentmi Filozofickej fakulty UK.

Úlohou Filozofickej fakulty UK je všetky knihy získané od Slovenského PEN centra a od jednotlivých PEN centier z celého sveta označovať symbolom PEN, viesť samostatný prírastkový zoznam, uchovávať v štandardných knižničných podmienkach, sprístupňovať tieto publikácie v online katalógu v rámci samostatnej lokácie pod označením PC, t. j. Celosvetová PEN knižnica, zabezpečovať výpožičky čitateľom.

Od vzniku myšlienky vytvoriť takýto typ knižnice uplynuli necelé tri mesiace a za tento krátky čas sa podarilo položiť jej základy. Už pri slávnostnom otvorení Celosvetová PEN knižnica obsahovala viac ako 200 monografických titulov a rôzne literárne časopisy z

celého sveta – z Austrálie, Bieloruska, Bosny a Hercegoviny, Cypru, Česka, Estónska, Francúzska, Chorvátska, Indie, Kanady, Kórey, Macedónska, Mexika, Nemecka, Nepálu, Nórska, Poľska, Rakúska, Rumunska, Ruska, Slovenska, Slovinska, Spojených štátov amerických, Španielska, Švajčiarska, Švédska, Veľkej Británie.

Slávnostnú chvíľu otvorenia Celosvetovej PEN knižnice umocnila aj účasť a vystúpenie vzácných hostí: veľvyslanca Spojených štátov amerických s manželkou, veľvyslanca Maďarskej republiky, viacerých zástupcov ďalších veľvyslanectiev a významných osobností nášho kultúrneho života.

Vyslovujeme presvedčenie, že sa v rámci dohody o spolupráci medzi slovenským PEN centrom a Filozofickou fakultou UK podarí vybudovať takú Celosvetovú PEN knižnicu, v ktorej bude zastúpená literatúra predstaviteľov všetkých členských PEN centier.

- dr -

Združenie trnavských knižníc

Na území mesta Trnava pôsobí viacero knižníc a informačných pracovísk, ktoré patria pod rôzne rezorty. Donedávna pracovali izolovane, každá len pre určitú skupinu používateľov, často len pre uzavretý okruh bádateľov. Súčasnosť nám otvorila a sprístupnila nové technológie, nové technické zariadenia, nové možnosti komunikácie, ktoré umožňujú rýchly prístup k informáciám. Čo však priniesla nová doba so sebou, je aj potreba vzájomnej komunikácie medzi jednotlivými inštitúciami a ich knižnicami, aby svojim používateľom zabezpečili požadované informácie, dokumenty, študijné materiály. Nie je v možnostiach ani jednej takéto niečo zabezpečiť, už aj vzhľadom na to, že každá plní iné funkcie. Uvedomili sme si, že len na základe ochoty vzájomne spolupracovať dokážeme uspokojovať požiadavky našich používateľov.

Iniciatíva vytvoriť združenie knižníc vyšla z Krajskej štátnej knižnice Juraja Fándlyho v Trnave. Základom sa stala myšlienka vybudovať spoločnú informačnú základňu regiónu prostredníctvom virtuálneho katalógu knižníc a spolupráca pri poskytovaní knižnično-informačných služieb inštitúciami, informačným pracoviskám a individuálnym používateľom.

V počiatočnom štádiu sme sa rozhodli požiadať o spoluprácu akademické knižnice univerzít, ktoré v meste pôsobia, pretože ich študenti a pedagógovia sú zároveň aj používateľmi knižničných a informačných služieb krajskej štátnej knižnice. Po prvých diskusiách sme sa obrátili aj na Spolok sv. Vojtecha v Trnave a Západoslovenské múzeum v Trnave, pretože tieto historické inštitúcie ukrývajú vo svojich knižniciach nesmierne historické bohatstvo, ktoré je najmä študentom menej prístupné. Po predbežnom súhlase všetkých zainteresovaných inštitúcií sme začali s prípravou založenia občianskeho združenia.

Združenie trnavských knižníc sme vytvorili s cieľom:

- vybudovať spoločnú základňu trnavského regiónu;

- spolupracovať pri poskytovaní knižnično-informačných služieb inštitúciám, informačným pracoviskám a individuálnym používateľom knižnično-informačných služieb.

Predmetom činnosti združenia je:

- koordinácia procesov informačného zabezpečenia;
- spolupráca pri zavádzaní a využívaní nových informačných technológií;
- budovanie súborného katalógu poskytovaním vlastných záznamov, a to za dohodnutých podmienok a prijatej formálnej a obsahovej normy.

Zúčastnené inštitúcie založili občianske združenie v záujme skvalitnenia knižničných a informačných služieb prostredníctvom:

- koordinácie doplňovania periodík;
- koordinácie doplňovania knižničných fondov;
- vybudovania súborného katalógu knižničných fondov zúčastnených inštitúcií;
- kooperácie pri tvorbe autorít;
- vzdelávania knižničných pracovníkov.

Podpis Zmluvy o združení sme začlenili medzi podujatia, ktoré sa konali v rámci Týždňa slovenských knižníc Trnavského kraja pod záštitou prednostu Krajského úradu v Trnave Ing. Martina Pado.

Po dohovore s trnavským primátorom Ing. Štefanom Bošnjakom sme určili dátum slávnostného podpisu na pôde radnice – 27. marec 2001. Slávnostného podpisu Zmluvy o združení sa zúčastnil trnavský viceprimátor Ing. Vladimír Butko, prednosta Krajského úradu v Trnave Ing. Martin Pado, vedúca odboru kultúry KÚ PhDr. Ľubica Malá, vedúci spoločenského úseku Mestského úradu v Trnave PhDr. Milan Brežák, zástupcovia zúčastnených knižníc celoslovenskej a regionálnej tlače a mestskej televízie.

Samozrejme, zástupcovia Združenia trnavských knižníc, ktoré našu iniciatívu prijali, aktívne s nami spolupracovali na zmluve, ktorou začíname nové obdobie v poskytovaní knižničných a informačných služieb v Trnave, a dúfame, že neskôr aj v celom regióne.

Zmluvu podpisovali:

- za Trnavskú univerzitu v Trnave rektor univerzity prof. JUDr. Peter Blaho, CSc.;
- za Univerzitu sv. Cyrila a Metoda v Trnave rektor univerzity prof. PhDr. Ján Podolák, DrSc.;
- za Materiálovotechnologickú fakultu Slovenskej technickej univerzity v Bratislave so sídlom v Trnave dekan fakulty prof. Ing. Jozef Sáblik, CSc.;
- za Spolok sv. Vojtecha v Trnave riaditeľ PhDr. Štefan Hanakovič;
- za Západoslovenské múzeum v Trnave riaditeľ PaedDr. Tibor Díte;
- za Krajskú štátnu knižnicu Juraja Fándlyho v Trnave riaditeľka PhDr. Janka Ághová.

Janka Ághová

TSK vo Vašej knižnici

Na našu elektronickú výzvu, aby ste nám napísali, ako prebiehal TSK práve u Vás, vo Vašej knižnici, sa ozvali tri knižnice. Čakali sme, že sa ozvete viacerí, ale... Ich poznatky uverejňujeme v plnom znení a veríme, že aj pre Vás ostatných budú aspoň čiastočnou inšpiráciou do budúcich TSK. Nech žije TSK 2002!

Redakcia Bulletinu SAK

◆ Týždeň slovenských knižníc na pôde Slovenskej národnej knižnice

Slovenská asociácia knižníc (SAK) v spolupráci so Spolkom slovenských knihovníkov bola aj v tomto roku iniciátorom podujatia Týždeň slovenských knižníc (TSK). Cieľom tohto už tradičného podujatia bolo opäť vyzdvihnúť význam knižníc, viac ich zviditeľniť, propagovať široký a kvalitný záber knižnično-informačných služieb najširšej verejnosti. Podujatia, ktoré organizovali vedecké, akademické, verejné, ale i ostatné knižnice, určite opäť len presvedčili verejnosť o nezastupiteľnom mieste knižníc v demokratickej spoločnosti. Knižnice sa stali príjemným prostredím nielen pre štúdium.

Slovenská národná knižnica (SNK) v Martine svojimi výstavkami, aktivitami a podujatiami nesporne oživila priebeh TSK.

TSK bol na pôde SNK otvorený 26. marca 2001. V otváracom príhovore Ing. Slížová okrem iného vyzdvihla význam a nezastupiteľnosť knižníc v demokratickej spoločnosti.

Hneď po otvorení TSK bola sprístupnená výstava *Zbierka rytín vo fondoch SNK*. Expozícia sa zameriavala na ukážky rytín s cirkevnou tematikou zo zbierok SNK v Martine. Tieto čiernobiele i kolorované rytiny sú využívané ako samostatná grafika, ale aj ako obľúbená forma knižnej ilustrácie. Zbierka rytín vo fondoch SNK obsahuje 727 exemplárov.

Ďalšia expozícia, ktorej trvanie bolo predĺžené aj počas TSK, bola výstava *Zachrániť nás?* Jadro výstavy zameranej na záchranu kultúrneho a historického dedičstva minulosti tvorili ohrozené papierové dokumenty. Ďalej výstava ponúkla návštevníkom ukážky vzácnych dokumentov na drevitom papieri s rôznymi podobami závažného degradačného poškodenia prirodzeným starnutím a mikroorganizmami. Poslednou z výstav uskutočnených v rámci TSK boli *Legislatívne dokumenty v knižniciach*.

TSK v SNK priniesol i mnoho populárnych aktivít smerom k používateľom. Išlo hlavne o odpustenie sankčných poplatkov pri oneskorenom vracaní výpožičiek, bezplatnú registráciu nových čitateľov či zrušenie postihov tým čitateľom, od ktorých sa výpožičky vymáhali už súdnou cestou.

Okrem spomenutých výstav a aktivít v rámci TSK SNK organizovala mnoho podujatí.

K zaujímavým patrila aj ukážka reštaurovania tlače z 19. storočia poškodenej požiarom či ukážka klasického reštaurovania tlače 16. storočia s prípravnou fázou pred reštaurovaním, jej historickými súvislosťami vzhľadom na tlač, ako aj jej podrobným priebehom.

Prezentácia služieb SNK inštitúciám martinského okresu bolo ďalšie z podujatí v TSK. Pracovníci národnej knižnice sa zamerali hlavne na prezentovanie nových služieb SNK, ako napr. internetové, mikrofilmové služby, ale aj nové technológie v MVS a MMVS, no záujem bol aj o tie už zabehnuté. Podujatie podobného charakteru bolo pripravené aj pre študentov posledných ročníkov stredných škôl. Toto sa pre skoro žiadny záujem zo strany škôl neuskutočnilo.

Veľkému záujmu sa tešilo i ďalšie podujatie TSK organizované na pôde SNK – *Legislatívne dokumenty verejných knižníc*. Na tomto celoslovenskom stretnutí sa živo diskutovalo o dôležitých materiáloch, ktorými nepochybne Návrh zriaďovacích listín verejných knižníc a Návrh knižničných a výpožičných poriadkov verejných knižníc sú.

V priebehu celého týždňa sa v SNK skoro denne premietali filmy v rámci podujatia *Detské knihy vo filmovom prevedení*. Podujatie bolo organizované pre žiakov základných škôl a sfilmované diela slovenských klasikov pre deti vyberali ich učitelia slovenského jazyka.

Záverečným podujatím, ktorým zároveň vyvrcholil TSK, bola prezentácia CD-ROM-u Bratislavského antifonára II (Hanovho kodexu) z rokov 1487 – 1488. Prezentácii predchádzala tlačová konferencia, na ktorej boli zodpovedané otázky novinárov zamerané na aktivity SR i SNK v rámci realizácie celosvetového programu UNESCO v oblasti tvorby národného registra Pamäte Slovenska, nomináciu slovenských projektov do svetového registra Pamäte sveta UNESCO.

Samotná prezentácia diela bola naozaj dôstojným zakončením tohtoročného TSK. Na premietacom plátne mohli účastníci podujatia vidieť krásu umeleckej práce stredovekých skriptorov, ktorí na pergamen zachytili slová i tóny náboženských piesní. Doteraz mala možnosť vidieť túto vzácnosť len malá skupina bádateľov v prísnom prostredí archívov. Vďaka CD-ROM-u môže túto vzácnu umeleckú a duchovnú pamiatku vidieť široká komunita ľudí. CD-ROM navyše skompletoval celé rozsiahle dielo. Všetci účastníci podujatia vysoko ocenili podiel SNK na tomto projekte. SNK je zároveň i vydavateľom tohto diela.

Na záver môžeme konštatovať, že všetky podujatia, ktoré sa uskutočnili v rámci TSK v SNK, splnili svoje poslanie a naplnili jeho motto.

E. J.

◆ Týždeň slovenských knižníc 2001 v Trenčíne

Tohto roku sa rozhodla Štátna krajská knižnica Michala Rešetku v Trenčíne zorganizovať okrem tradičných podujatí v rámci Týždňa slovenských knižníc 2001 určených pre návštevníkov a používateľov knižnice uskutočniť i deň pre knihovníkov Trenčianskeho kraja. Pre objektívne príčiny sa podujatia mohli uskutočniť až vo štvrtok 3. mája 2001.

V spolupráci s Krajskou pobočkou SSK Trenčianskeho kraja sa na pôde Štátnej krajskej knižnice Michala Rešetku v Trenčíne uskutočnili dve zaujímavé podujatia – seminár a beseda s Marínou Čarnogurskou. Organizátori pozvali knihovníkov z rôznych sietí knižníc Trenčianskeho kraja – verejných, regionálnych, akademických a muzeálnych.

Stretnutie knihovníkov otvorila a hostí i účastníkov privítala riaditeľka knižnice Mgr. Lýdia Brezová.

Programom metodicko-školiaceho seminára bolo oboznámenie prítomných so zmenami v triedení MDT a problematikou tvorby autorít. Prednášateľkami boli odborné pracovníčky Slovenskej národnej knižnice v Martine PhDr. Anna Kucianová, Mgr. Mária Okálová a Ing. Viera Matejčíková.

Na úvod PhDr. A. Kucianová informovala o pripravovaných podujatiach Národného bibliografického ústavu SNK v Martine v roku 2001. Pripomenula tradične každoročne organizované podujatia, ako sú napr. Dni regionálnej bibliografie a retrospektívnej bibliografie, upozornila na významné podujatie, ktoré sa uskutoční v Trenčianskom kraji – seminár o spracovaní tlačí 16. – 18. storočia Knižná kultúra na Považí a na vrcholné podujatie bibliografov – 10. bibliografickú konferenciu. Pozvala prítomných do Martina na oslavy vzniku SNK v dňoch 22. – 24. mája 2001 spojené s konferenciou a workshopom. Požiadala o pomoc knihovníkov pri evidencii vydavateľských aktivít vydavateľov v regiónoch, kde pôsobí daná knižnica.

Nosnou témou vystúpenia Dr. Anny Kucianovej bola prednáška o zmenách v MDT. SNK v Martine zakúpila elektronickú verziu MDT z roku 1997. V spolupráci s firmou Albertina icome vydala roku 2000 CD-ROM MDT v slovensko-anglickej verzii, ktorý umožňuje ľahkú a rýchlu orientáciu v MDT. Uľahčuje knihovníkom i ostatným používateľom prístup a vyhľadávanie v medzinárodných elektronických databázach. Zmeny v MDT, ktoré sa udiali od slovenského stredného vydania tabuliek MDT roku 1981 (doteraz toto vydanie používajú knižnice na Slovensku), sa týkajú všetkých tried aj pomocných znakov. Upozornila najmä na zmeny, ktoré sa týkajú celej triedy, ako sú napríklad triedy 8, triedy 681.3. Uviedla, že tie knižnice, ktoré nevlastnia CD-ROM MDT, budú informované o uvedených zmenách MDT v odbornom knihovníckom časopise Knižnica.

Bude však záležať od každej knižnice, akú stratégiu si pri implementácii zmien v MDT (do svojich databáz a následne stavania knižničného fondu) zvolí.

Kapitolu Tvorba autorít personálnych, korporácií a akcií rozvinuli v prednáškach Mgr. Mária Okálová a Ing. Viera Matejčíková a venovali sa metodike ich tvorby vo formáte UNIMARC/AUTHORITY. Podrobne opisali štruktúru záznamu s uvedením povinných a nepovinných polí s názornými ukázkami a príkladmi. Téma autorít bude prístupná pre knihovnícku verejnosť i v tohtoročnom časopise Knižnica (v čísle 6). Účastníkom bola ponúknutá možnosť zakúpenia metodiky ISBD pre tvorbu autorít vo formáte UNIMARC.

V praktickej časti Dr. A. Kucianová prezentovala používanie a vyhľadávanie na CD-ROM-och MDT a SNB a prednášanú tematiku autorít a MDT na nich zároveň demonštrovala.

Ďalšiu časť stretnutia knihovníkov tvorila prednáška sinologičky a vysokoškolskej pedagogičky Mgr. Maríny Čarnogurskej, PhD., na tému Knižnice v Číne a ďalšie zaujímavosti a obrázky z Číny. Marína Čarnogurská je jednou z mála slovenských prekladateľov z čínštiny a slovenských sinológov venujúcich sa klasickej čínskej literatúre a

filozofii. Svojou prekladateľskou aktivitou umožnila našej čitateľskej verejnosti spoznať aj skvost čínskej literatúry autora Ccha Süe-čchina Sen o červenom pavilóne. Ide o dielo, ktoré patrí k základným predpokladom literárnej rozhladenosti a jeho preklad je pýchou každej národnej kultúry. Vysoká odbornosť a znalosť čínskej kultúry umožnili M. Čarnogurskej aj vystúpenie na celoeurópskej sinologickej konferencii v Barcelone.

Knihovníkov zaujala rozprávaním o histórii vzniku písma, knihy a knižníc v Číne. Svoje rozprávanie spestrila opisom knižnice v Šanghaji, ktorá je 5. najväčšou knižnicou na svete a ktorá aj použitím technológií pri spracovávaní a vypožičiavaní dokumentov nepochybne patrí medzi najmodernejšie knižnice na svete. Pri návšteve Číny, ktorú v 90. rokoch navštívila už viackrát, ju zaujala krajina a filozofia čínskeho národa a čínskeho štátu po páde komunizmu a kríze Európy. Uviedla, že v Číne sa kladie veľký dôraz najmä na vzdelanie a rozvoj knižníc, čo na Slovensku, žiaľ, neplatí.

Veľká účasť knihovníkov (54) z celého Trenčianskeho kraja svedčí o potrebe organizovať odborné metodicko-školiace semináre, na ktorých sa riešia aktuálne otázky a problémy týkajúce sa každého knihovníka, ako sú napríklad otázky štandardizácie a unifikácie bibliografického záznamu. Sú prvým a základným predpokladom vzniku súborných elektronických databáz a prostredníctvom kvalitných databáz následne môžu knižnice aktívnejšie participovať na procese informatizácie a vzdelávania svojich používateľov.

Veríme, že aj ďalšie podujatie, ktoré plánuje krajská pobočka SSK na jeseň (stretnutie s českými knihovníkmi v Uherskom Hradišti), sa stretne u knihovníkov nášho kraja s podobným priaznivým ohlasom.

Ľudmila Strohnerová, Jana Poláková
Štátna krajská knižnica Michala Rešetku v Trenčíne

◆ Dobrý týždeň

Nielen človek, ale aj knižnica potrebuje ozvláštniť svoje každodenný život. Nazdávame sa, že z toho dôvodu je pravidelné vyhlasovanie Týždňa slovenských knižníc (TSK) šťastným krokom, hoci s tým pribudnú nejaké starosti navyše. Cieľom TSK je upútať pozornosť verejnosti na činnosť našich inštitúcií. Jeho náplňou sú podujatia, ktoré sa vlastne organizujú priebežne, no takto skoncentrované väčšmi vyniknú. Aj my v Oravskej knižnici sme sa doň zapojili, pretože sa máme čím pochváliť, a na tento sviatok sme si zvlášť odložili niekoľko bonbónikov.

Dobрым štartom a povzbudením pre nás bolo oznámenie, ktoré nám pošta doručila hneď v pondelok ráno 26. marca, že sme dostali zo Štátneho fondu kultúry Pro Slovakia celkom milý finančný príspevok na činnosť detského oddelenia.

TSK sme začali otvorením výstav titulov z produkcie Knižného centra v Žiline a vydavateľstva Solitudo z Námestova. (Po skončení výstav vydavateľstvá obdarovali knižnicu cennými kolekciami kníh, za čo im ešte raz touto cestou ďakujeme.) Vzápätí nasledovalo uvedenie do života rozprávkovej knihy dolnokubinského autora Petra Hubu *Nadutec*. Pre

každého autora je určite zadost'učinením, keď vidí hŕbu spontánne reagu- júcich – ako to dokázu len deti – čitateľov svojej knihy.

Aj u nás sa celý týždeň uskutočňovali „bežné“ akcie, ako je odpúšťanie poplatkov, propagácia atď., podobne ako v iných knižniciach. Ďalej teda uvedieme len tie zaujímavejšie podujatia.

Pre detských čitateľov sme zorganizovali stretnutie s dolnokubínskou spisovateľkou Blaženou Mikšíkovou, ktorá vie knihy pre deti nielen písať, ale ich aj pred nimi pútavo prezentovať. Pre dôchodcov uvádzala spisovateľka Pavla Kováčová literárne pásmo z korešpondencie Janka Jesenského a jeho manželky. Herečka a recitátorka Eva Kristinová vystúpila s interpretáciou veršov Hviezdoslava a Rúfusa najskôr pred gymnazistami, potom na pôde knižnice pripravila krásny zážitok dospelým návštevníkom.

Pred odbornou verejnosťou sme ako spoluorganizátori s firmou PosAm Žilina prezentovali využívanie informačnej databázy EPRIS v našej knižnici. Organizačne sme vytvorili podmienky v našich priestoroch pre seminár určený knihovníkom Žilinského kraja. Pracovníci Slovenskej národnej knižnice z Martina a firmy Albertina icom Bratislava na ňom vysvetlili niektoré detaily práce s MDT a SNB na CD-ROM-och. Na seminár nakoniec prišlo viac účastníkov, ako bolo pôvodne prihlásených, a taký záujem vie organizátorov potešiť.

Záver TSK patril mladým ľuďom, ktorí pravidelne prezentujú svoje umelecké snaženia na pôde Oravskej knižnice. Už štandardnú úroveň malo nekonvenčné (naraz v jednom celku predkladajú divákovi film, „živú“ hudbu a hovorené slovo) spoločné predstavenie združenia diveRzita a mladých poetov z literárneho klubu Fontána schádzajúceho sa pod strechou Oravskej knižnice.

Ak sa podarilo spomínanými podujatiami u čitateľov a návštevníkov vytvoriť pocit, že Oravská knižnica sa snaží urobiť maximum pre spestrenie svojej činnosti v ich prospech, tak bude možné za týmto festivalom urobiť bodku ako za úspešným. To už ale musia posúdiť naši čitatelia.

My môžeme iba konštatovať, že takýchto vydarených týždňov by sme pristali mať počas roku aj viac.

PhDr. Milan Gonda

Grantový program NOS-OSF

Open Library Program (OLP) je grantový program Nadácie otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation (NOS-OSF) Bratislava, ktorý je zameraný na pomoc knižniciam na Slovensku.

V súčasnosti sa na [www stránkach](http://www.stránkach) OSF – www.osf.sk/programy – môžete podrobne dočítať o jednotlivých grantoch, podmienkach a uzávierkach prihlášok. Koordinátor: Ľubica Kosková, e-mail: lubica@osf.sk.

PREČÍTALI SME ZA VÁS

Budúcnosť knižníc a vydávania v kontexte elektronického vydávania

J. M. Bourgois

Tí, ktorí ešte pred dvoma-troma rokmi pochybovali o rozvoji elektronického vydávania, musia pripustiť, že dnes už otázka takto nestojí. Je už len neistota, akou rýchlosťou sa bude digitalizácia uberať a ako bude meniť klasický reťazec od autora po čitateľa.

Odpoveď na túto otázku je veľmi ťažká, pretože záleží na mnohých faktoroch, ktoré budú vstupovať do tohto problému, a náraste ich miery, ktorá prinesie výsledok.

Technologické faktory: zlepšenie šírky vlnového pásma v prenosoch, zrýchlenie kompresíí údajov, objavenie sa čitateľnejšej obrazovky a výkonnejších vyhľadávacích nástrojov spôsobia uvedenie nosičov informácií, ktorých vlastností budú zásadne odlišné od dnešných.

Ekonomické faktory: pokles cien telekomunikácií, konkurencia medzi operátormi, príchod e-knih tretej generácie produkovaných vo veľkom množstve a, samozrejme, pokračujúci pokles ceny komponentov a zariadení, to všetko vnesie nové technológie do domácností popri (alebo skôr spolu) televízii a telefónoch.

Politicko-kultúrne faktory: nástup generácií vychovávaných k týmto technikám a priateľských k ich využívaniu, značné úsilie vybavovať nimi kolektívy v školách alebo v knižniciach, nutná prítomnosť týchto nových komunikačných prostriedkov v podnikoch, to všetko prispeje k zvyšovaniu miery ich prenikania do každodenného života.

Tieto zmeny vyvolajú *štrukturálne transformácie*: niektoré funkcie sa stanú nepotrebnými, nahradia ich iné. To vyvoláva, v používanom žargóne, „odsprostredkovanie“, to značí zmiznutie sprostredkovateľov v priamom vzťahu medzi producentom alebo predavačom a spotrebiteľom.

Niekoľko príkladov: v priebehu troch rokov v USA spôsobil rozruch v profesii brokera nástup e-obchodu; dnes sa vyše 60 % burzových transakcií súkromných osôb robí online. Aktivity cestovných kancelárií, realitných kancelárií, poisťovacích agentúr alebo dražobných agentúr sa museli v tej chvíli podriadiť rovnakým tlakom.

Ale, povieme si, tu ide o transfer nehmotných statkov. Ostáva sprostredkovateľ nevyhnutný pri transfere hmotných statkov? Iste nie... Pozrime sa napríklad na e-obchod v profesiách ako kvetinár, v oblasti predaja automobilov, potravín.

A čo kniha? Medzi čitateľom a autorom sa etablovali traja sprostredkovatelia:

- vydavateľ, ktorý produkuje a distribuuje knihu;
- kníhkupec, ktorý zabezpečuje lokálne prepojenie s klientom vo svojej blízkosti;
- knižnica, ktorá dáva knihy k dispozícii svojim čitateľom a zabezpečuje konzervačnú funkciu.

Tito traja sprostredkovatelia nebudú môcť prejsť do veku digitalizácie bez toho, aby opäť dali do hry svoju úlohu a fungovanie.

Pri vydávaní sa to už začalo. Mnohé sa v práci vydavateľa zmenilo. Už vyše 10 rokov vydavateľia vedeckej a technickej literatúry prešli z čisto papierového vydávania na vydávanie plne digitalizované, pokiaľ ide o špecializované časopisy, alebo na hybrid papier + obrazovka v prípade iných.

Vydávanie právnickej literatúry, s jej bohatými bázami dát, a vydávanie medicínskej literatúry, s obrazovými technikami, majú už značnú časť svojich príjmov, ktorá prechádza obrazovkou.

Avšak sú to predovšetkým vedeckí autori, vedecké spoločnosti, verejná správa, ktorí ich financujú a ktorí sú často prívržencami – kvôli cenám a rýchlosti – „krátkeho cyklu“ s obmedzenou alebo žiadnou úlohou vydavateľa.

V USA sa National Institute of Health usiluje rozvinúť systém publikovania výsledkov výskumu vied o živote, iný veľký sektor vydávania sa týka encyklopédií, ktorý prepukol pred dvoma rokmi: potlačenie papierového vydania Encyklopédie Britannica a Encyklopédie Universalis sú toho príkladom. „Bezplatné“ objavenie sa encyklopedických údajov online znamená koniec jednej epochy. V súčasnosti je Encarta de Microsoft najpredávanejšou encyklopédiou na svete.

Pokiaľ ide o umelecké knihy, zlepšenie farebných obrazoviek za súčasného poklesu cien ich urobí veľmi zraniteľnými v priebehu troch až piatich rokov: efekty „zoomu“, rešerše podľa indexu, rozdelené obrazovky atď. budú veľmi konkurencieschopné voči ilustrovaným knihám.

Čo sa týka všeobecnej literatúry, o ktorej sa pred 3 – 4 rokmi hovorilo, že nebude podrobená digitalizácii, ešte nie je jasné, ako záležitosť dopadne: ak sa e-kniha udomáčni, a to za nízke ceny, s čitateľnou obrazovkou a tisickami titulov, ktoré budú k dispozícii, rozohraná partia bude ťažká.

Druhým odloženým sprostredkovateľom v dôsledku rozvoja digitalizácie bude kníhkupec. Tu však treba oddeliť dva problémy, dve obdobia.

V prvej fáze elektronické kníhkupectvo predáva online knihy tlačené v klasickom formáte. Toto e-kníhkupectvo má výhody: prezeranie doma bez potreby premiestňovania sa, kvalita bibliografických informácií, ak kníhkupec používa dobrú bázu, prípadne rýchlosť služby poskytovania kníh a v krajinách, ktoré to umožňujú, za reklamné, zľavnené ceny atď. Klasický kníhkupec však môže využívať svoje kvality poradcu, svoju znalosť zákazníkov a titulov, možnosť okamžite dať k dispozícii tisícky diel na mieste atď.

V druhej fáze knihu, ktorá existuje na digitálnom nosiči, bude možné okamžite poslať v kartotékovej forme zákazníkovi. Ten bude môcť z nej dostať bezplatnú ukážkovú kapitolu, prezrieť si register s obsahom, bibliografiu autora, ilustrácie, kritiky atď. Fyzická distribúcia vymizne a informačné funkcie o obsahu sa vybavujú priamo u editora, a prečo nie, u autora.

Tretím sprostredkovateľom je knižnica. V knihovníckej profesii sa už dávno využívajú informatické prostriedky a knihovníci sú, vďaka svojej schopnosti, viac „online“ ako mnohé iné profesie spojené s knihou.

Veľké univerzitné knižnice, tak v USA, ako aj v Európe, boli prvými, ktoré sa pripravovali na nástup digitalizácie vo vydávaní. Ak však uchovávanie a poskytovanie verejnosti miliónov doteraz existujúcich odkazov si zachovávajú veľmi dôležitú úlohu, komu budú slúžiť tieto veľké „ťažkopádne organizmy“ zoči-voči rozvoju atomizovanej siete autorov a čitateľov? Práca na diaľku, štúdium na diaľku spolu so značným rozvojom dištančného vzdelávania zmenia rozdávanie karát. V určitých amerických univerzitách vyučujúci a výskumní pracovníci pobeďujú k rozvoju „médiacentier“ špecializovaných podľa laboratórií, kde splyva funkcia autora (výskumník), vydavateľa (laboratórium) a čitateľa (tí istí), s tým, že sú vystavované v sieti v analogických sídlach po celom svete. Toto je, samozrejme, schéma, ktorá sa v tejto chvíli aplikuje na špecializované vydávanie. Avšak úspech „príbuzných skupín“ v internete bude viesť k vytváraniu sietí s výmenou textov (informácie o cestovaní, ilustrácie, rozprávky pre deti atď.) rovnakým spôsobom.

Pochopiteľne, to všetko chce čas. Avšak nezvratné dobrodružstvo, ktoré zmení významným spôsobom „knižný reťazec“, sa začalo. Akou rýchlosťou bude napredovať? Za akú cenu? Za akú spoločenskú a kultúrnu cenu? V tej chvíli odpoveď na tieto otázky nepoznáme. Oplatí sa skromnosť a citovať Johna-Maynarda Keynesa: „Pokiaľ ide o budúcnosť, čakajte skôr nepredvídateľné ako nevyhnutné!“

*Prameň: L'avenir des bibliothèques et de l'édition dans le contexte de l'édition électronique. Bulletin des bibliothèques de France, 45, 2000, n. 6, p. 62 – 64.
(Výťah spracovala PhDr. Ľ. Fordinálková.)*

O knižničnom zákone a knižniciach v Dánsku

Mogens Damm

Zákon o knižničných službách – ako základ

V júli 2000 bol v Dánsku schválený nový zákon o knižničných službách. Hoci sa týka najmä verejných knižníc, zmieňuje sa aj o univerzitných a špeciálnych knižniciach.

V Dánsku zodpovedajú za verejné knižnice od roku 1964 obecné rady. Každá obec môže poskytovať vlastné knižničné služby, alebo dve či viac obcí môže poskytovať kooperatívne knižničné služby. Verejné knižnice sú financované hlavne z obecných daní.

Verejné knižnice musia priebežne poskytovať služby pre dospelých i deti a obecné rady musia, pokiaľ je to možné, zabezpečiť služby i pre tých, ktorí nemôžu navštíviť knižnicu osobne. Toto sa v novom knižničnom zákone nezmenilo.

Ciele verejných knižníc sa nezmenili: podporovať informácie, vzdelávanie a kultúrne aktivity sprístupňovaním kníh (zvukových záznamov kníh) a iných vhodných materiálov, ako sú hudobné záznamy a elektronické informačné zdroje vrátane multimédií a internetu. Tento cieľ možno vo verejných knižniciach dosiahnuť zabezpečením kvalitných a aktuálnych dokumentov. Len to sú rozhodujúce faktory výberového procesu. Náboženský, morálny alebo politický obsah je irelevantný. Najvýznamnejším pokrokom v novom zákone je, že všetky dokumenty majú teraz rovnaké postavenie bez ohľadu na formát. Informácie môžu byť na CD-ROM-och, ale aj klasické knihy a časopisy. Verejné knižnice sú teraz povinné poskytovať obyvateľom Dánska všetky typy dokumentov a informačných služieb. Výnimkou je video, ktoré nie je povinné. Zákon však odporúča, aby knižnice mali zbierky videokaziet na vypožičiavanie.

Bežné využívanie verejnej knižnice zostáva bezplatné – bezplatné sú výpožičky všetkých tlačených i elektronických materiálov, ako aj ostatné služby. Bezplatné vypožičiavanie dokumentov platí aj v ďalších európskych krajinách, ale zvyčajne sa človek musí stať členom knižnice a zaplatiť členský poplatok. V Dánsku sa nepožaduje žiadny ročný členský poplatok ani od detí, ani od dospelých.

V Dánsku môže človek využiť bezplatne ktorúkoľvek knižnicu, to znamená, že občan môže využívať služby verejnej knižnice v ktorejkoľvek časti krajiny, a táto by mala poskytnúť akýkoľvek materiál z ktorejkoľvek ním vybranej knižnice.

Knižničný zákon však tiež dáva verejným knižniciam určitú možnosť získavať peniaze. Ak knižnica ponúka služby presahujúce základné služby, môže zaviesť poplatky za tieto služby. Napríklad verejná knižnica si môže založiť živnosť na predaj kurzov informačnej zručnosti, tvorby webových stránok a portálov alebo iné služby. Tieto bude vykonávať ako komerčný súkromný podnik konkurujúci na otvorenom trhu s rovnakými finančnými rizikami a odmenami.

Nie všetky knižnice majú v súčasnosti zbierky hudobných CD alebo prístup na internet. Na vybudovanie zbierok a zavedenie služieb podľa zákona dánska vláda vyčlenila pre obecné úrady 270 mil. dánskych korún (približne 36 mil. eur), ktoré budú rozdelené na najbližšie štyri roky. Knižničný zákon preto nebude v roku 2003 plne implementovaný.

Na zabezpečenie toho, aby knižnice v celej krajine poskytovali služby na potrebnej úrovni, môžu obecné úrady žiadať finančnú náhradu od iných obecných úradov, a to v prípade, ak sa mnoho ľudí z jedného mesta rozhodne využívať služby inej verejnej knižnice v inom meste kvôli nedostatočným službám.

Zmyslom nového knižničného zákona však nie je podnecovať obce, aby si navzájom účtovali za služby, ale aby spolupracovali na zvyšovaní úrovne všetkých knižníc.

Provinciálne knižnice, financované ústrednou vládou, poskytujú výpožičné služby pre

obecné knižnice pri materiáloch, ktoré obecné knižnice nemajú vo svojich zbierkach. Provinciálna knižnica slúži aj ako normálna verejná knižnica pre obyvateľov obce. Minister kultúry dohodne s obcami, ktoré základné služby musia provinciálne knižnice poskytovať bezplatne.

Vládne a iné verejne financované knižnice, napríklad univerzitné a špeciálne knižnice, sú tiež povinné požičiavať materiály verejným knižniciam bezplatne.

V záujme poskytovania prístupu k materiálom vo všetkých verejných knižniciach v Dánsku bude zriadená nová verejná služba www.bibliothek.dk.

Nový dánsky knižničný zákon je k dispozícii v anglickom jazyku na www.dbf.dk.

Knižnice budúcnosti

Dánska knižničná filozofia je založená na predpoklade, že osvietení ľudia budú robiť osvietené rozhodnutia. Táto filozofia vnáša pokrok modernej doby do nového zákona priznaním, že informačné a komunikačné technológie veľmi rýchlo menia informačný terén. Verejná knižnica sa musí tomuto meniacemu sa prostrediu prispôbiť, ak si chce udržať svoje postavenie základného kameňa dánskej demokracie.

Nový knižničný zákon uznáva, že tlačené médium nie je nič viac ako formát, ktorý obsahuje informácie a poznatky. Elektronické zdroje, také ako CD-ROM a internet, sú tiež nosičmi informácií a zábavy.

Tým, že priradila médiám vo verejných knižniciach rovnakú hodnotu, dánska legislatíva potvrdila, že obsah je kráľom a zabezpečuje, aby knižnice mohli poskytovať informácie na médiu, ktoré používatelia preferujú.

Väčšina dánskej populácie je počítačovo gramotná a jej veľká časť je pripojená na internet buď v zamestnaní alebo doma. Štatistiky ukazujú, že ľudia trávia menej času pozeraním televízie, než zvykli, a viac času trávia na internete. Dnešné deti a mládež, ako i staršie generácie skúmajú interaktívne kvality multimediálnych zdrojov a internetu a vyvíjajú nové spôsoby výučby a komunikácie. Aby títo chápali verejné knižnice ako hodnotný zdroj informácií, musí byť knižnica schopná poskytovať informácie na médiu, ktoré je pre používateľa najkomfortnejšie.

Zabezpečením toho, že dánske verejné knižnice podporia celý sortiment médií, dánska knižničná legislatíva otvorila knižnice tradičným nepoužívateľom.

Informačné a komunikačné technológie však pre knižnice predstavujú aj nové náročné úlohy. Informačné a komunikačné technológie vytvárajú priepasť medzi tými knižnicami, ktoré začleňujú používanie nových technológií do svojho každodenného života, a tými, pre ktoré sú informačné a komunikačné technológie uzavretým svetom.

Dánske verejné knižnice chápu ako jednu zo svojich najdôležitejších úloh bojovať proti tomuto digitálnemu oddeleniu. Vytváraním efektívnych technológií zabezpečujú verejné knižnice pre každého prístup k informačným a komunikačným technológiám. O krok vpred

sa dostávajú knižnice aj tým, že chápu svoju úlohu pri vzdelávaní používateľov, ako používať a mať prospech z informačných a komunikačných technológií prostredníctvom internetu. Dánske knižnice takýmto spôsobom zohrávajú kľúčovú úlohu v úsilí Dánska rozvíjať dánsku spoločnosť v informačnom veku.

Inovácie sa v dánskom knižničnom zákone istý čas vyvíjali. V 90. rokoch robili dánske verejné knižnice expertízy k informačným a komunikačným technológiám.

Knižnice s verejným prístupom na internet usporadúvali úvodné kurzy. V posledných rokoch mnohé knižnice viedli úspešné kurzy zamerané na špecifické skupiny, napríklad starších, ktorí sa učili, ako používať e-mail a internet.

V pozadí sa vyvíjali sprievodcovia internetom. FNG (www.fng.dk) je skratka pre Folkebibliotekernes Netquide (Sprievodca verejnou knižničnou sieťou), udržiavaný najdôležitejšími verejnými knižnicami. Do príručky sú zahrnuté iba webové zdroje, ktoré prešli kontrolou knižníc, dobre zodpovedajú výberovým kritériám kvality, sú obsažné a aktuálne. Táto príručka sa pravidelne vydáva a inovuje, rýchlo schvaľuje a publikuje v mnohých novinách a počítačových časopisoch.

Ďalšou často používanou príručkou o internete je tzv. FINCO pre etnické menšiny v Dánsku.

V súčasnosti sa formujú viaceré virtuálne spoločnosti. Jedným z príkladov je BogWeb (www.bogweb.dk) z verejnej knižnice v Aarhus. Nachádza sa tam virtuálny knižný klub, kde čitatelia každý mesiac diskutujú o vybraných knihách.

Dánske knižnice sú v procese prípravy nového knižničného zákona, ktorý bude do roku 2003 plne implementovať internetový prístup, hudobné knižnice a zbierky CD-ROM po celej krajine.

Zákon tiež zavádza pre každého v Dánsku virtuálnu knižnicu – www.bibliotek.dk (svoju činnosť začala v novembri 2000). Bude fungovať ako samostatný prístupový bod k všetkým materiálom, ktoré sa nachádzajú v dánskych knižniciach. Časom budú používatelia schopní nielen vyhľadávať materiály prostredníctvom tejto virtuálnej knižnice, ale tiež si ich zabezpečiť v knižnici, ktorá bude pre nich najvýhodnejšia.

Bibliotek.dk symbolizuje oživenie dánskych verejných knižníc do budúcnosti. Dánske knižnice umocnené zdokonaleným a prezieravým knižničným zákonom budú schopné vyhovieť potrebám dánskej populácie v rýchlo sa pohybujúcom a neustále sa meniacom svete.

Prameň: Information Europe, 4/2000, s. 24 – 25.

(Výťah pripravil Ing. Ján Kurák.)

EBLIDA INFORMUJE

Informačná spoločnosť

♦ *Verejné knižnice: nachádzanie budúcnosti*

(11. – 13. máj 2000 Lisabon, Portugalsko a 19. – 21. október 2000 VII. Jornadas Espanolas de Documentación, Bilbao, Španielsko)

Britt-Marie Häggströmová, prezidentka DIK Association, Švédsko a EBLIDA, sa zúčastnila na dvoch konferenciách na Iberskom poloostrove, kde sa diskutovalo o problematike informácií a občianstva a význame medzinárodných organizácií.

Počas portugalského predsedníctva sa uskutočnila v Lisabone konferencia knihovníkov, na ktorej sa zišli účastníci z celej Európskej únie. Na konferencii sa hovorilo o aktívnej činnosti EBLIDA v oblasti smerníc pre knižničnú legislatívu s prihliadnutím na Smernice knižničnej legislatívy a politiky pre Európu, ktoré formulovala Rada Európy. Jedným z hlavných cieľov je zabezpečenie zásady otvoreného prístupu k informáciám. Smernice poukazujú na to, že zabezpečením otvoreného prístupu k informáciám predstavujú knižnice základný pilier pri uskutočňovaní jednej zo zásad ľudských práv, práva na slobodu vyjadrovania.

Aj sekcia pre verejné knižnice IFLA v súčasnosti formuluje novú verziu Smerníc IFLA pre verejné knižnice. Smernice sa zaoberajú všetkými hľadiskami verejných knižníc a budú dôležitým nástrojom na zlepšenie služieb verejných knižníc, schopností knižničných pracovníkov a rozhodovacieho procesu.

Vzhľadom na smutnú skutočnosť, že 20 % svetovej populácie je negramotnej, musia verejné knižnice plniť dôležitú úlohu pri šírení informácií a poznatkov, pri preklenovaní rozdielov medzi tými, ktorí informácie majú, a tými, ktorí ich nemajú.

V súčasnosti sa samotní pracovníci verejných knižníc nie vždy považujú za sprostredkovateľov informácií. A to je vlastne ich hlavnou úlohou v spoločnosti orientovanej na poznatky.

V Manifeste UNESCO pre verejné knižnice sa uvádza: „Verejná knižnica ako lokálny sprostredkovateľ poznatkov podporuje celoživotné vzdelávanie a nezávislé rozhodovanie.“

Popri demokratických a vzdelávacích dimenziách práva na informácie nesmieme nikdy zabúdať na kultúrnu dimenziu. Pre kultúrny rozvoj jednotlivcov a skupín je nevyhnutné, aby mali prístup k vlastnému kultúrnemu dedičstvu, ako aj kultúrnemu dedičstvu iných. Na uľahčenie takéhoto prístupu by bolo potrebné, aby pamäťové inštitúcie, ako napr. archívy, knižnice a múzeá, boli tesnejšie spojené. Mohli by napríklad rozvíjať spoločnú

infraštruktúru spájaním rozvíjajúcej sa poznatkovo orientovanej spoločnosti s kultúrnym a historickým dedičstvom, z ktorého sa vyvinula.

V októbri 2000 sa uskutočnila konferencia, ktorú zorganizovala FESABID, Španielska federácia archívnických, knihovníckych a múzejníckych spoločností v Bilbao. FESABID je zastrešujúcou organizáciou zastupujúcou knižnice, archívy a dokumentačné strediská v Španielsku a súčasne je členom EBLIDA. Na konferencii sa zúčastnilo viac ako 700 knihovníkov z celého Španielska a Severnej Ameriky.

Na workshope, ktorý koordinovala A. Buzónová, prezidentka FESABID, sa diskutovalo o úlohách národných a medzinárodných knižničných a dokumentačných asociácií.

Fungovanie medzinárodných organizácií si vyžaduje nielen načúvať ich členom, ale aj chápať ich problémy, a predovšetkým rešpektovať rozdiely v národných kultúrach. Úlohy a ciele treba prispôbovať tak, aby boli zosúladené s meniacou sa medzinárodnou scénou. Skúsenosti všetkých medzinárodných organizácií poukazujú na nedostatok finančných prostriedkov, a preto sú tieto organizácie odkázané na pomoc dobrovoľníkov. Živo sa diskutovalo o financovaní medzinárodných organizácií, o sponzorstve či stabilnom príspevku vlád, ktorý by bol potrebný na ich fungovanie.

Prameň: Information Europe, 2000, č. 4, s.18 – 19.

◆ *IFLA v Jeruzaleme*

Už nosná téma výročnej konferencie IFLA 2000 – Informácie pre spoluprácu: vytváranie globálnej knižnice budúcnosti – naznačila, že knižnice môžu naďalej plniť svoje demokratické poslanie v spoločnosti iba prostredníctvom spolupráce na národnej a medzinárodnej úrovni. Veľké a stále rastúce množstvo príležitostí na zavádzanie nových služieb núti informačných pracovníkov k tomu, aby si uvedomili, že musia vedieť uspokojiť informačné požiadavky na národnej aj medzinárodnej úrovni.

Na tejto konferencii sa zúčastnilo 1 800 delegátov z 93 krajín sveta. Vďaka finančnej podpore Dánska sa na nej mohli zúčastniť aj niektorí kolegovia z rozvojových krajín. Ich príspevky sú vždy veľmi poučné, nakoľko sa týkajú základných problémov, s ktorými sú konfrontovaní pri budovaní informačných systémov vo vlastných krajinách.

Veľká pozornosť sa na konferencii venovala digitalizácii, výmene elektronických dát, riadeniu poznatkov, vzdelávaniu a vzťahom medzi fyzickou a virtuálnou knižnicou.

Program konferencie zahŕňal aj dodatok k Charte IFLA týkajúci sa posilnenia rozhodovacieho procesu IFLA; delegáti v tejto súvislosti odsúhlasili zriadenie administratívneho útvaru s maximálnym počtom členov 24.

Vďaka úsiliu generálneho sekretára sú v súčasnosti členské príspevky IFLA odstupňované, čo umožní aj chudobnejším krajinám uchádzať sa o členstvo v IFLA. Diskutovalo sa tiež o zlepšení formulácie odborných priorít IFLA. V súčasnosti je takýchto priorít 11 a sú základným pilierom medzinárodnej knižničnej práce.

K najdôležitejším bodom programu patrila správa o prepracovaní Smerníc pre verejné knižnice. Zrevidovanie týchto smerníc podnietil Manifest UNESCO pre verejné knižnice. Tieto smernice sú mimoriadne dôležité pre činnosť verejných knižníc a sú v nich zahrnuté aj také zaujímavé otázky, ako napr. slobodný prístup k informáciám, vzdelávanie, služby osobitným skupinám používateľov a pod. Viaceré sekcie IFLA v súčasnosti pracujú na novej formulácii svojich smerníc a UNESCO v krátkom čase uverejní Manifest pre služby školských knižníc.

Prameň: Information Europe, 2000, č. 4, s. 19 – 20.

◆ **Informačná spoločnosť: parlamentná otázka o európskej informačnej stratégii**

Kultúrny výbor EP sa 10. januára t. r. ústne obrátil na Európsku komisiu (EK) s otázkou týkajúcou sa informačnej a komunikačnej stratégie EÚ. Parlament sa domnieva, že široká verejnosť je slabo informovaná o aktivitách a možnostiach EÚ a že sa málo urobilo pre to, aby bola informačná a komunikačná politika účinnejšia.

EP preto od EK požaduje, aby:

- oznámila termín správy o informačnej politike,
- zabezpečila prístupnosť informácií o rozvoji nových informačných technológií nielen zainteresovaným na profesionálnej úrovni, ale všetkým občanom,
- sa usilovala zainteresovať informačných expertov, odborníkov a občanov do rozvoja informačnej a komunikačnej politiky,
- informovala o zamýšľaných iniciatívach a mechanizmoch na monitorovanie účinnosti informačných akcií a zlepšenie spolupráce medzi EK a EP a členskými krajinami v oblasti informačnej stratégie.

Prameň: Hot News on the Web: www.eblida.org/publica.htm

Krátke správy

◆ **Výskum: príprava šiesteho rámcového programu**

V koncepte správy týkajúcej sa smerníc pre výskumné aktivity EÚ (na roky 2002 – 2004) Európsky parlament (EP) schvaľuje rozvoj nadštandardných sietí, tzv. networks of excellence. Domnieva sa však, že tento pojem by mal byť objasnený v návrhu šiesteho rámcového programu.

Odlíšny prístup k ďalšiemu rámcovému programu by mal spočívať v:

- zameriavaní sa na oblasti, kde podpora EÚ môže poskytnúť väčšiu európsku pridanú hodnotu ako národné aktivity,
- zabezpečovaní lepšej spolupráce s členskými krajinami, výskumnými ústavmi a firmami v Európe,
- vytváraní vyššej efektívnosti.

Tieto zásady sa pretlmočia do množstva zaujímavých návrhov, ako sú napríklad výstavba sietí, veľké výskumné programy, ktoré budú vedené konzorciom firiem, univerzít a výskumných centier na báze koordinovaných finančných plánov, mobilita vedeckých pracovníkov, lepšie spôsoby oboznamovania verejnosti s výsledkami výskumu a pod.

◆ **Program Socrates: program informácií dostupných na webových stránkach**

Aplikačné a výberové procedúry programu Socrates sa menia v závislosti od toho, či príslušnú činnosť riadi centrálna Európska komisia, alebo decentralizovane Národné agentúry účastníckych krajín.

Podrobné informácie poskytujú Smernice pre žiadateľov. Smernice a ďalšie podrobnosti o programe nájdete na adrese: <http://europa.eu.int/comm/education/socrates/download.html>

◆ **Elektronické publikovanie: správa o parlamentnej iniciatíve prijatá**

Kultúrny výbor prijal 9. januára správu o parlamentnej iniciatíve týkajúcej sa elektronického publikovania a tlače na požiadanie. Správa, ktorá čaká na odhlasovanie, vyzýva k:

- návrhu legislatívneho rámca elektronického publikovania,
- podpore technologického rozvoja na zlepšenie ochrany autenticity,
- tomu, aby sa členské štáty mohli rozhodnúť, či prijať národný knižný cenový systém v legislatívnej alebo zmluvnej forme,
- flexibilitosti s ohľadom na povolené metódy odmeňovania autorov a podporu novým autorom,
- prijatiu opatrení na podporu kreatívneho európskeho obsahu v oblasti elektronického publikovania vo všetkých jazykoch,
- umožneniu pracovníkom vo vydavateľskom priemysle/knižnom maloobchode, ako aj autorom profitovať z odborného výcviku EÚ,
- tomu, aby bol rok 2003 vyhlásený za „Európsky rok kníh a gramotnosti“ v záujme zvýšenia verejného povedomia o dôležitosti kníh a elektronického publikovania.

K otázke sadzieb dane z pridanej hodnoty (DPH) je výbor toho názoru, že členské krajiny by mali zvážiť uplatnenie osobitnej úpravy DPH na publikácie prevzaté z internetu. Mali by tiež zabezpečiť, aby sa oslobodenie od DPH alebo zníženie DPH poskytované vzdelávacím/kultúrnym inštitúciám na nákup neelektronických publikácií rozšírilo aj na nákup elektronických publikácií.

Prameň: Hot News on the Web: www.eblida.org/publica.htm

Nové publikácie

◆ *Information Society Technologies – Creating a user-friendly Information Society (Technológia informačnej spoločnosti – kreaovanie používateľsky priateľskej informačnej spoločnosti)*

Európska komisia publikovala prehľad používateľsky priateľského programu informačnej spoločnosti, známejšieho ako program Technológie informačnej spoločnosti (IST – Information Society Technology), jeden zo siedmich sektorov 5. rámcového programu EÚ pre výskum a technologický rozvoj (1998 – 2002). IST – program charakterizuje kľúčové činnosti zamerané na technológie, problémy a objektívne skutočnosti strategického významu pre Európu.

V materiáli sa opisuje každá kľúčová aktivita, jej hlavné priority a pojmy. Zahŕňa aj popis výskumu a podpory infraštruktúry zahrnutej v programe, ako aj histórie súvisiaceho výskumu a niektorých prípadových štúdií. Poskytuje tiež prehľad celého 5. rámcového programu a ďalšie podrobnosti.

Publikáciu nájdete na URL adrese:

<http://europa.eu.int/comm/research/ist/leaflets/en>

◆ *A European way for the information society (Európska cesta do informačnej spoločnosti)*

Fórum informačnej spoločnosti (ISF – Information Society Forum) publikovalo svoju tretiu správu o vývoji informačnej spoločnosti. Táto správa navrhuje „Európsku cestu“ riešenia výziev informačnej spoločnosti (napr. dostupnosť internetu, globalizácia, celoživotné vzdelávanie, udržateľný rozvoj) a nové medzinárodné aktivity vo vzťahu k ekonomickým, sociálnym, kultúrnym a environmentálnym potrebám. Správa sumarizuje princípy globálnej spoločnosti, ako napr. sloboda, rovnosť, bratstvo, solidarita, a výzvy dosahovať v globálnom spoločenskom dialógu konsenzus v otázkach základného významu.

Ďalšie informácie: Information Society Forum Secretaria, e-mail: ist@cec.eu.int,

<http://www.ispo.cec.be/policy/isf/Welcome.html>

◆ *State of the Internet 2000 (Stav internetu 2000)*

Táto správa vypracovaná medzinárodnou technologickou a obchodnou asociáciou (ITTA – International Technology and Trade Associates) pre Radu internetu Spojených štátov (United States Internet Council) poskytuje prehľad o nepretržitej expanzii internetu, a najmä o jeho vzrastajúcej medzinárodnej podstate. Obsahuje päť častí: globálny rast, sociálne trendy, technológia, elektronický obchod a záverečná časť. Jednotlivé časti sú zamerané na také otázky, ako naliehavosť internetovej populácie v rôznych regiónoch

sveta; základné zmeny na ceste ľudskej komunikácie a riadenia obchodu; nové technológie; elektronický obchod; budúci štát a priemysel internetových výziev.

Správa je dostupná na <http://www.usic.org>

Information Europe, 4/2000, s. 22 – 23 (skrátene).

Nadchádzajúce podujatia

◆ ***Digital Literacy for Open Societies (Digitálna gramotnosť pre otvorené spoločnosti)***

Budapešť, Maďarsko, 9. – 13. júl 2001

CEU Summer University

Nador u. 9, Budapest

Maďarsko 1051

Fax: + 361 327 3124

e-mail: summeru@ceu.hu

<http://www.ceu.hu/sun/sunindx.htm/>

(Information Europe, 4/2000, s. 28)

◆ ***Global distributed intelligence for everyone (Globálne distribuovaná vzdelanosť pre každého)***

Štokholm, Švédsko, 5. – 8. jún 2001

Toto podujatie sa uskutoční ako medzinárodné fórum na podporu rozvoja a implementácie internetových sietí, technológií, aplikácií a politik. Bude sa zoberať skúmaním/hodnotením strategických oblastí, vyplývajúcich z vplyvu internetu na obchod a financie, vzdelanie, technológie a spoločenstvá.

Kontakt pre ďalšie informácie:

Conference Secretariat, ExpoNova,

Eriksbergstorget 11, SE-41764 Göteborg, Švédsko

Fax: +4631779 36 60

e-mail: inet2001@exponova.se

<http://www.isoc.org/inet2001>

(Hot News, 1/2001)

Dokumenty sú dostupné na sekretariáte EBLIDA. Kontakt pre ďalšie informácie: Carmen Morlou, EU Information Officer, e-mail: morlou@nblc.nl

(Materiály do rubriky EBLIDA INFORMUJE pripravili Ing. J. Kurák a PhDr. M. Mandysová.)

Životné jubileum

Začiatkom mája 2001 oslávil svoje šesťdesiate narodeniny riaditeľ Novohradskej knižnice v Lučenci PhDr. Pavol Urbančok.

Narodil sa v obci Kotmanová v okrese Lučenec. Po ukončení základnej školy študoval na Priemyselnej škole stavebných hmôt v Hodoníne, ktorú ukončil roku 1959 maturitnou skúškou. Po skončení strednej školy pracoval v SMZ v Lovinobani a v Sklárnách Poltár.

Do našej knižnice nastúpil 1. apríla 1974 ako riaditeľ. Roku 1977 ukončil nadstavbovú knihovnícku školu v Banskej Bystrici maturitnou skúškou. Roku 1982 absolvoval odbor vedecké informácie a knihovníctvo na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe.

Túžba po vzdelávaní sa neskončila absolvovaním FF KU popri zamestnaní – roku 1985 absolvoval rigorózne skúšky a získal akademický titul doktora filozofických vied.

Počas jeho pôsobenia v Novohradskej knižnici v Lučenci sa dosiahla plná kvalifikovanosť knižničných pracovníkov. Svoje teoretické a bohaté praktické skúsenosti uplatňuje v praxi, pričom veľkú pozornosť venuje otázkam práce s používateľmi a službám knižnice.

Do povedomia širokej verejnosti celého regiónu sa pod jeho vedením knižnica dostáva organizovaním kultúrno-výchovných podujatí v spolupráci s ostatnými inštitúciami v meste a okrese (najmä s MsÚ, MS, MsKS, ale hlavne so školami všetkých stupňov).

Jeho zásluhou Novohradská knižnica v Lučenci získala granty na uskutočnenie internetizácie knižnice, ktorú využíva široká verejnosť už po tretí rok.

Ako člen dozornej rady za MK SR sa v rokoch 1993 – 1994 aktívne zúčastnil realizácie projektu Bibliobusy v okrese Svidník, uskutočneného v spolupráci s Ministerstvom kultúry Holandska.

Už niekoľko rokov je iniciátorom vzájomnej cezhraničnej spolupráce medzi Župnou knižnicou Bálinta Balassiho v Šalgotárjáne a Novohradskou knižnicou v Lučenci.

Aktívne sa podieľal na práci Spolku slovenských knihovníkov a Slovenskej asociácie knižníc.

Vďaka jeho priateľskej a úprimnej povahe má v knihovníckej verejnosti veľa dobrých priateľov.

Želáme mu veľa zdravia, optimizmu, úspechy a spokojnosť v práci aj v súkromnom živote.

Anna Skypalová